

(1)

תרגום יונתן

יחזקאל כד

רג

הַנִּיחִי אֶת־חַמְתִּי בְּךָ: יֵאָנִי יְהוָה דְּבַרְתִּי
 בָּאָה וְעִשִׂיתִי לֹא־אֶפְרַע וְלֹא־אֲחֹס וְלֹא
 אֲנַחֵם פְּדַרְכִּיךָ וּבְעֵלִילוֹתֶיךָ שְׁפֹטוּךָ נֹאֵם
 אֲדַנְּךָ יְהוָה: פ 7 טו וְיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי →
 לֵאמֹר: טו בְּנֶ־אָדָם הַנְּנִי לֶקַח מִמֶּךָ אֶת־
 מַחְמַד עֵינֶיךָ בְּמַגְפָּה וְלֹא תִסְפָּד וְלֹא
 תִבְכֶּה וְלֹא תִבּוֹא דְמַעַתְךָ: יו הָאֲנֵק | דֹּם

יֵאָנֵא יִי גִזְרִית כְּמִימְרֵי
 אֲתִיָּא וְחִתְקִים לֹא אֲמַנַע
 וְלֹא אֲחֹס וְלֹא אֲרַחֵם
 כְּאֲוֹרְחֵיךָ בִּישְׁתָּא
 וּכְעֹבְדֵיךָ מְקַלְקְלִיא
 אֲתַפְרַע מִנֶּיךָ אֲמַר יִי
 אֱלֹהִים: טו וְהוּוּ פְתָנִם
 נְבוּאָה מִן קָדָם יִי עֲמִי
 לְמִימְרֵי: טו בְּרֵ אָדָם הָאֵ
 אֲנֵא נְסִיב מִנֶּיךָ יֵת רִגְנָא
 דְעֵינֶיךָ בְּמוֹתָא וְלֹא
 תִסְפָּד וְלֹא תִבְכִי וְלֹא

תִּסְפָּד וְלֹא תִבְכִי וְלֹא תִשְׁגַּר דְּמַעִין: יו אֲדַנְּךָ שְׁתוּק עַל מִיתְךָ אֲבָלֵא לֹא תַעֲפִיד

רש"י

על פי הנביאים, ולא טהרת וגו': (יד) לֹא אֶפְרַע. לא אכטל גזרתי: וְלֹא אֲנַחֵם. לטוב ממחשבותי הרעה אשר דברתי לנעשות לך: (טו) מַחְמַד עֵינֶיךָ.

מצודת דוד

לפרוע ממך ובוזה תהיה מוטהר וממורק מן העון: (יד) אֲנִי ה' דְּבַרְתִּי. זה ימים רבים דברתי שיבוא הפרועניות והנה כבר באה, וכבר עשיתי כי כבר סמך מלך בבל על ירושלים: לֹא אֶפְרַע. לא אבטל דברי ולא אחוס עליכם, ולא אנחם לחשוב מחשבה אחרת: כי הם יהיו שלוחי המקום לעשות המשפט: (טז) אֵת מַחְמַד עֵינֶיךָ. אמר זה על אשתו שהיה הנביא אוהב אותה מאד: בְּמַגְפָּה. רוצה לומר במיתה פתאומית כדרך המגפה: וְלֹא תִסְפָּד. לא תעשה הספד עליה כדרך שעושים למתים: וְלֹא תִבּוֹא דְמַעַתְךָ. לא תבוא על לחייך דמעת הבכי, וכפל הדבר במלות שונות: (יז) הָאֲנֵק דֹּם. מהאנק דום, רוצה לומר שתוק מן האנחה ולא תאנח:

מצודת ציון

(יד) אֶפְרַע. ענין בטול והשבתה. כמו וּתְפָרַעוּ כָל עֲצֵתֵי (משלי א טז): אֲחֹס. מלשון חס וחמלה: אֲנַחֵם. ענין הפוך מחשבה: וּבְעֵלִילוֹתֶיךָ. כמעשיך: (טו) מַחְמַד. מלשון חמדה ואהוב: (יז) הָאֲנֵק. ענין אנחה, כמו אֲנַקְתָּ אֲסִיר (מהללס קכ טז): דֹּם. ענין שתיקה. כמו וידום אהרן (ויקרא י ג):

רד"ק

הגוים הבאים עליך: (טז) וְיְהִי, בְּנֹאֲדָם, מַחְמַד עֵינֶיךָ. זה אשתו, כמו שמפרש (בפסוק יח) ותמת אשתי בערב: בְּמַגְפָּה. שלא יקדם לה חולי, וזה למופת כי פתאום יבא שברם במחמד עיניהם, שהוא בית המקדש: וְלֹא תִסְפָּד וְלֹא תִבְכֶּה. להיות למופת לישראל, כי כן יעשו מרוב הצרות: וְלֹא תִבּוֹא דְמַעַתְךָ. לא תבוא על לחייך. ויונתן תרגם ולא תשגר דמעין: (יז) הָאֲנֵק דֹּם. מהאנק דם, כלומר מזעוק כשאר אבלים שתוק

תטהרי עוד. עד שתקבלי העונש, וזהו על דרך השמן לב העם הזה (ישעיה ו י) כמו שפירשנו במקומו: (יד) אֲנִי ה' דְּבַרְתִּי בָאָה וְעִשִׂיתִי. הגזירה באה עתה ואני אעשה אותה, ולא תחשבו שתבא דרך מקרה: לֹא אֶפְרַע. לא אשוב אחור ממה שגזרתי, וכן בדברי רבותינו ז"ל הקורא למפרע: שְׁפֹטוּךָ. השופטים, כמו שאמר למעלה (כג מה) ואנשים צדיקים ישפטו אתהם, או פירוש שפטוך,

מדרשי חז"ל

בן אדם הנני לוקח ממך וגו'. א"ר יוחנן: כל אדם שמתה אשתו ראשונה, כאילו חרב בית המקדש בימיו, שנאמר: בן אדם הנני לוקח ממך את מחמד עיניך וגו' וכתוב ותמת אשתי בערב, וכתוב: הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם מחמד עיניכם. (סנהדרין כב.). בן אדם הנני לוקח ממך וגו'. אם מנעת עצמך מדבר

(טז) הנני לוקח ממך את מחמד עיניך במגפה וגו'. ת"ר: מת פתאום, זו מיתה חטופה. חלה יום אחד ומת, זו היא מיתה רחופה. ר' חנניא בן גמליאל אומר: זו היא מיתה מגפה, שנאמר: בן אדם הנני לוקח ממך את מחמד עיניך במגפה, וכתוב: ואדבר אל העם בבקר ותמת אשתי בערב. (מ"ק כח.).

תן

קְרוּהָא
 עֲבָדֵי
 חֻבְקָא:
 זְמַלִיאַת
 עֲבָדֵי
 תַתְּוֹקַד
 חֻבְקָא:
 בְּעֲצַת
 דְּ:

ומרמיט
 רשעים
 מאתך.
 להוכיח

ה. ענינו
 ! טו לו):
 ז (לעיל כג)
 ין כליון:
 א מבקש
 זיך (מיסה

ן עמה:
 ר איננה
 ז, רוצה
 זומאתך
 למוטב
 מתי בכ

נפעל:
 'מענינו,
 ול דרך
 רבת
 רבת
 אה אין
 תתם
 מאתך,
 מאתך.
 על ידי
 י: לֹא

יך ולא

לזנין בנות גספין גרסיה באק

מתים אכל לא-תעשה פארך חבוש עליך
 ונעליך תשים ברגליך ולא תעטה על-
 שפם ולחם אנשים לא תאכל: יה ואדבר
 אל-העם בפקר ותמת אשתי בערב ואעש
 בפקר כאשר צויתי: יט ויאמרו אלי העם

טוטפתך יהוין עליך
 ומסנך תשוי ברגלך ולא
 תתעטף על שפם
 ולחים ולחין לא
 תיכול: יה ואתנביתי
 לעמא בצפרא ומיתת
 אתתי ברמשא ועבדית
 בצפרא כמא דאתפקדית:

יט ויאמרו לי עמא הלא תחוי לנא מא אילן לנא ארי את עבד:

רש"י

פארך. תפילין. כל אלה מלות אצלנים, ואתה חילוף, ומנרין אומן סעודה ראשונה משל אחרים:
 אכל אסור נמפילין וסנדל ומייצ צעטיפת הראש (יח) כאשר צויתי. שלא לנהוג אצלנות:

מצודת דוד

מתים אכל. הוא הפוך אבל מתים, רוצה לומר מנהג האכל שעושים על המתים לא תעשה: פארך. התקן עליך מגבעות הראש שהוא לפאר ולהדר וכן נאמר (שמות לט כח) פארי המגבעות, ודרך האבל היה להסיר המגבעות ההיא, ורבותינו ז"ל אמרו שעל התפילין יאמר שהאבל אסור בהן: ונעליך. לא כדרך האכל שחולץ המנעל: ולא תעטה. לא כדרך האכל שמעטף ראשו עד שער השפתים: ולחם אנשים. לא כדרך האכל שמברין אותו סעודה הראשונה משל אחרים: (יח) ואדבר. את דברי הנבואה ההיא: ואעש בבוקר. בבוקר השני עשיתי כאשר צויתי מפי ה' שלא לנהוג מנהג אבלות:

רד"ק

אתה שלא תזעק. ותרגם יונתן אידנק שתוק. ובדברי רבותינו ז"ל האנק מכאן שמצוחין על המתים, ולמדו ממילת דום שאכל אסור בשאלת שלום ובדברי תורה (מו"ק טו.). כאילו אמר באלה השנים תעשה מנהג אבל לצוח ולידום, אבל בשאר דברים לא: מתים אכל לא תעשה. כמו הפוך אבל מתים לא תעשה, וכן מקום שם קבר (לקמן לט יא) כמו מקום קבר שם, וכן ומספד אל יודעי נהי (עמוס ה טו) כמו ויודעי נהי אל מספד, והדומים להם. ויונתן תרגם על מיתך אבלא לא תעבד: פארך חבוש עליך. פארך היא מגבעת הראש שהוא פאר האדם, כמו פארי המגבעות (שמות לט כח), פארי פשתים יהיו על ראשם (לקמן מד יח), הפארים והצעדות

מדרשי חז"ל

מצוה ועסקת בדבר עבירה, סוף מתה אשתך במגפה, שנאמר: בן אדם הנני לוקח ממך את מחמד עיניך במגפה. (מדא"ז פרק נט).
 (יז) פארך חבוש עליך וגו'. אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה, חוץ מן התפילין, שהרי נאמר בהם: פארך חבוש עליך. (ברכות יא.).
 האנק דום. אבל אסור בשאלת שלום, דקאמר ליה רחמנא ליחזקאל: האנק דום. (מו"ק טו.).
 ונעליך תשים ברגליך. אבל אסור בנעילת הסנדל,

כואמרית להון פתנו
 נבואה מן קדם יי הון
 עמי למימר: כא אמ
 לבית ישראל
 בדרך אמר יי אלהי
 הא אנא מפים ית פיו
 מקדשי יקר תוקפכ
 רנגא דעיניכון וחיבו
 נפשכון וקניכון וקנתיכ
 דשבתון וקניכון
 ותקפלוני: ככ ותעבד
 כמא דעבדית ע
 שפם לא תתעטפ
 ולחים אכלין ל
 תיכלון: כג וטוטפתכון

(יט) מה אלה לנו. מן
 (כא) אשר עזבתם. זילו
 (כג) ועשיתם כאשר עני

מצודת

(כא) גאון. ענין רוממות: עזובם
 חמלה ורו
 מחלל. למסור ביד האויב או
 ותחמולו עליו: אשר עזבת
 ומפרש על שפם וגו', וזהו י

האלה לנו: כי אתה עושד
 אותם למופת לנו: (כ) ואומ
 עושה הדברים האלה מעצ
 הנבואה שבאה אלי שתנ
 יתברך שלא אתאבל על
 המופת הוא לכם: דבר ה
 מה מופת הוא לכם: (כא) א
 עליו זרים שיחללוהו, כמ
 וחללו את צפוני, וכמו וב
 גאון עזובכם. כמו שאמר
 כי גאון ישראל היה בית
 על כל עם, שהיה נראה

אנשים לא תאכל, מכאן שהקנ

5

וַאֲנַחָה אֲנִי אֵין מְנַחֵם לִי כָּל-אִיבֵי שְׁמֵעוּ
 רַעְתִּי שְׁשׂוּ כִּי אֶתָּה עֲשִׂיתָ הַבָּאת יוֹם-
 קְרֹאתָ וַיְהִיו כְּמִנִּי: ׀ כַּב תִּבְא כָּל-רַעְתָּם
 לַפְּנִיךָ וְעוֹלָל לָמוּ כַּאֲשֶׁר עוֹלָלָתָ לִי עַל
 כָּל-פְּשָׁעַי כִּי-רַבּוֹת אֲנַחְתִּי וְלִבִּי דָּוָה: פ
 76 ב א איכה יעיב באפו | אדני את-בת-ציון

בְּדַחוּ, אַרוֹם אֶתָּה הוּא יי
 דַּעְבַּדְתָּ, אֵייתִיתָא עֲלֵי
 יוֹם פּוֹרְעֵנוּתָא, עֲרַעִיתָא
 עֲלֵי מְעַרַע לְצַדִּיאוּתֵנִי,
 כְּדוֹן תַּעֲרַע עֲלוּיְהוֹן,
 וַיְהוֹן צַדִּיִן כְּפוֹתִי:
 כַּב תִּיעוֹל לְיוֹם דִּינָא
 רַבָּא כָּל בִּישְׁתַּחוּן דִּי
 אֲבָאִישׁוּ לִי קְדָמְךָ,

תושב־חַמָּא דִּישְׂרָאֵל,
 וְלֹא דְכוּר בֵּית מוֹקְדֵשָׁא
 דְּהוּוּ גְלוּגְדָא דְרַגְלוֹהִי,
 לֹא חָס עֲלוּהִי בְיוֹם
 תְּקוּף רַגְזֵיהּ: ב שִׁיְצִי יי
 לֹא חָס יְת כָּל עֵדִית
 יַעֲקֹב, פֶּגַר בְּרוּגְזֵיהּ
 כְּרַבִּי כְּנֻשְׁתָּא דְכִּית
 שְׁפַתִּי חֲכוּ

וְתַסְתַּקֵּף לְהוֹן הֵיכְמָא דְאֶסְתַּקְפָּתָא עֲלֵי עַל כָּל סְגִיאוֹת מְרוּדִי, אַרוֹם סְגִיאוֹ אֲנַחְתִּי וְלִבִּי
 חֲלִישׁ: א איכדין יקוץ י בתקוף רוגזיה ית כנשמת דציון, טלק משמיא לארעא

שפתי חכמים

רש"י
 (כא) כי אתה עשית. אמה גרמת לי שהם צדקשיא ליה דמשמע שכבר הביא, ואחר כך אמר
 שונאים אותי שהנדלתי ממאכלס וממשתיהם ויהיו כמוני משמע שעדיין לא הביא רק שמבקש
 ומהמתן צם, אס נמתנמי צהס היו מרחמים עלי ועל בני צומיהס: הבאת יום קראת. הלואי והצלת
 עליהס יום המועד שקראת עלי צ: ויהיו כמוני. צרעה: (כז) תבא כל רעתם לפניך. יזכרו ויפקדו
 עונותם לפניך: ועורר למו. ופעול למו, כמו גס צמעלליו יתנכר (משלי כ יא), וכפרי מעלליו (ירמיה לג יט):
 (א) איכה יעיב. יאפיל, כמה דאת אמר והשמים התקדרו עצים (מ"א יח י)

המעמים לראב"ע

(כב) עשה להם בעבור רעתם כאשר עשית לי בעבור
 פשעי, כי לבי דוי עד שיהיו כמוני כאשר פשעו גם הם
 כך: א איכה יעיב. לא הגביה ה' את ציון רק באפו, כדי
 להשליכה ממקום גבוה:

אבן עזרא

(כא) הבאת יום קראת. תחסר מלת לו טרם הבאת,
 כאילו הוא מתאוה ויתכן להיות כמשמעו: (כב) ועורר.
 עשה מגזרת עלילותיו, והנכון שטעמו כמו סבה, וכן
 ולו נתכנו עלילות (ש"א ב א): א איכה יעיב. יש

מדרשי חז"ל

כי אתה עשית. מהו כי אתה עשית, אמרו ישראל
 לפני הקב"ה, וכי לא כתבת בתורתך ולא תתחתן כם,
 אלמלא הוינן מתחתנין בהון וכי לא הוו מקבלים לי,
 אבל עכשיו כל אויבי שמעו רעתי ששו, למה לפי
 שאתה עשית. (איכ"ר).
 ויהיו כמוני. ויהיו כמוני בצרה, ולא כמוני ברוחה. (שם).
 (כב) תבא כל רעתם. אמר הקב"ה לישראל, אילו זכיתם
 הייתם קוראים בתורה תביאמו ותטעמו בהר נחלתך,
 ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים תבא כל רעתם
 לפניך. ד"א אף על פי שקללן ירמיה בא"ב אפילו הכי
 הקדים ישעיהו ורפאן לכולן. ירמיה אמר תבא כל רעתם
 לפניך וישעיהו אמר והביאותים אל הר קדשי. ד"א הבא

נושאי הפרק

- (א"ט) תיאור העונשים לירושלם ביום חרון אף ה'.
- (י"ב) האבילות והצער על החורבן.
- (יג"ד) אין ניחומים למצבה, והכעס על נביאי השקר.
- (טו"ז) שמחת והתנהגות האויבים בחורבן ירושלם.
- (יח"ט) פניה לציון להתפלל לה'.
- (כ"ב) פניה לה' לראות את גודל החורבן.

שפתי חכו
 שיכוא, דאס לא כן הוה ליה
 פירש הלואי וכי: ק דקשיא י
 ליה לומר. לכך פירש לאחר
 משמים ארץ, כלומר שנפלו מ
 ומה שפירש לאחר שהגביהם,
 אמר שהשליך משמים הלא
 פירש שהוא דרך משל לאחר
 וכי: ר במדרש רבות (איכ"ר
 אלא בית המקדש, הדא הוא
 רוממו ה' אלהינו והשתחוו לה
 ליה הוה ליה לומר חלל מלכה

המעמים לר

(ב) והשפיר המבצרים וחיל מל
 וארמון:

ישראל לפני הקב"ה, רבש"ע,
 וראויים שתבא לי ישועה על ידו
 שנאמר איכה יעיב באפו ה'
 השליך משמים ארץ. רבי הו
 קרי בגויה, כי מטא להאי פסו
 נפל מידיה, אמר: מאיגרא רמא לב
 השליך משמים ארץ. משל ל
 ונתנו אביו על ארכבותיו, שוב
 שוב ככה והרכיבו על כתפו, ו
 לארץ, ולא הוי ירידתו כעליתו.
 בבת אחת, כך נהג הקב"ה עם
 תרגלתי לאפרים קחם על ז
 אפרים, ואח"כ השליך מש
 תפארת ישראל. מהו תפארו
 לישראל, כלום אתם מקניטין או
 של יעקב שחקוקה על כסאי, הר
 הוי השליך משמים ארץ תפ
 הדום רגליו. אין הקב"ה זוכר א
 אותו זקן, שנאמר ואברהם בן תי
 כשר עלתו. דבר אחר ולא זכו
 זה אלא בית המקדש, שנאו
 והשתחוו להדום רגליו ק

הַשְּׁלִיךְ מִשְׁמַיִם אֶרֶץ תְּפֹאֶרֶת יִשְׂרָאֵל
 וְלֹא-זָכַר הַדָּם-רַגְלָיו בַּיּוֹם אָפוּן: ׀ ס בַּבֹּלַע
 אֲדֹנָי לֹא קָרָא: ׀ וְלֹא חָמַל אֶת כָּל-נְאוֹת
 יַעֲקֹב הָרֶם בְּעֵבְרָתוֹ מִבְּצָרֵי בֵּת-יְהוּדָה
 הַגִּיעַ לָאָרֶץ חֲלָל מַמְלָכָה וְשָׂרִיָּה: ׀ ס

תושב־חַמָּה דִּישְׂרָאֵל
 וְלֹא דָכַר בֵּית מוֹקֵדֶשׁא
 דְּהוּהוּ גְלוּתְקָא דְרַגְלוֹהִי,
 לֹא חָס עֲלוֹהֵי בַיּוֹם
 תְּקוּף רוּגְזֵיהּ: ב שִׁיעֵי ׀
 לֹא חָס יְת. פֶּל עֵידִית
 יַעֲקֹב, פְּגָר בְּרוּגְזֵיהּ
 כְּרַפֵּי כְּנֻשְׁתָּא דְבֵית

רש"י

משמים ארץ. לאחר שהגביהם עד לשמים השליכם
 לארץ צנת אחת, ולא מעט מעט מאיגרא רמא
 לצירא עמיקתא: ׀ הדום רגליו. שרפרף
 מרגלומיו ר, וזה ציט המקדש: (ב) נאות יעקב. צמי
 יעקב, לשון נוה: הגיע לארץ. השפילם לארץ:
 חלל ממלכה ושריה. אלו ישראל ש שהיו קרויים
 ממלכת כהנים (שמות יט ו): ושריה. מדרש
 אגדה ה יש אלו שרים של מעלה שהחליפם, הממונה

שפתי חכמים

שיבוא, דאם לא כן הוה ליה לומר והיו כמוני. לכך
 פירש הלואי וכו': ק דקשיא ליה משמים לארץ הוה
 ליה לומר. לכך פירש לאחר שהגביהם וכו', והיינו
 משמים ארץ, כלומר שנפלו משמים ארץ בבת אחת.
 ומה שפירש לאחר שהגביהם, לפי שקשיא ליה איך
 אמר שהשליך משמים הלא לא היו בשמים. לכך
 פירש שהוא דרך משל לאחר שהגביהם עד לשמים
 וכו': ר במדרש רבות (איכ"ר ב ג) אין הדום רגליו
 אלא בית המקדש, הדא הוא דכתיב (תהלים צט ה)
 רוממו ה' אלהינו והשתחוו להדום רגליו: ש דקשיא
 ליה הוה ליה לומר חלל מלכה, כמו שאמר בסמוך מלכה ושריה בגוים, לכך פירש אלו וכו': ת דקשיא ליה

אבן עזרא

אומרים יעיב מעב כמו יחשיך, והנכון יגביה עד
 עב: ׀ הדום. דמות כסא קטן לרגלים: (ב) אל"ף נאות.

הטעמים לראב"ע

(ב) והשפיל המבצרים וחיל מלכה שהיו דרים במגדל
 וארמון:

מדרשי חז"ל

ביום אפן. יום אחד היה חרון אפן של הקב"ה ואילו
 עשו ישראל בו תשובה פשרו. (שם).
 (ב) כל נאות יעקב. אלו ששים רבוא עיירות שהיו לו
 לינאי המלך בהר המלך. (גיטין נו).
 כל נאות יעקב. כתיב ויהי בהכותם ונשאר אני ואפלה
 על פני ואזעק ואומר אהה ה' אלהים המשחית אתה את
 כל שארית ישראל, אין שארית אלא צדיקים, לכך בא
 הכתוב ואמר בלע ה' ולא חמל את כל נאות יעקב.
 דבר אחר כל נאות יעקב דאמר ר' הושעיא, ת"פ בתי
 כנסיות היו בירושלים, וכל אחד היה לו בית ספר
 ובית תלמוד, בית ספר למקרא ובית תלמוד למשנה. (איכ"ר).
 כל נאות יעקב. דבו אחר כל נאות יעקב כל נאותיו
 של יעקב, כגון ר' ישמעאל ור' שמעון בן גמליאל
 ור' ישכב ור' יהודה בן בבא ור' חוצפית המתורגמן
 ור' יהודה הנחתום ור' חנניה בן תרדיון ור' עקיבא ור'
 אלעזר בן שמוע ור' טרפון. (איכ"ר).
 הרם בעברתו מבצרי. ר' יודן אמר: כל בירה ובירה
 שהיתה בירושלים לא היתה ראויה להכבש בפחות
 מארבעים יום, ויש אומרים בפחות מחמשים יום, וכיון
 שגרמו עונות הרם בעברתו מבצרי בת יהודה הגיע
 לארץ. (שם).
 חלל ממלכה ושריה. ממלכה אלו ישראל, כמו שנאמר

ישראל לפני הקב"ה, רבש"ע, בני אדם שהם נדיבים
 וראויים שתבא לי ישועה על ידיהם אתה מעבירם כעבים,
 שנאמר איכה יעיב באפן ה' את בת ציון. (שם).
 השליך משמים ארץ. רבי הוי נקיס ספר קינות וקא
 קרי בגויה, כי מטא להאי פטוקא השליך משמים ארץ
 נפל מידיה, אמר: מאיגרא רמא לבירא עמיקתא. (חגיגה ה:).
 השליך משמים ארץ. משל למלך שהיה לו בן, בכה
 ונתנו אביו על ארככותיו, שוב בכה ונתנו על זרועותיו,
 שוב בכה והרכיבו על כתפו, טנף עליו ומיד השליכו
 לארץ, ולא הוי ירירתו כעליתו, עלה מעט מעט וירד
 בבת אחת, כך נהג הקב"ה עם ישראל, מתחלה ואנכי
 תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו ואח"כ ארכיב
 אפרים, ואח"כ השליך משמים ארץ. (איכ"ר).
 תפארת ישראל. מהו תפארת ישראל, אמר הקב"ה
 לישראל, כלום אתם מקניטין אותי אלא בשביל איקונין
 של יעקב שחקוקה על כסאי, הרי הוא לכם כנגד פניכם,
 הוי השליך משמים ארץ תפארת ישראל. (שם).
 הדום רגליו. אין הקב"ה זוכר אותו הדם שבין רגליו של
 אותו זקן, שנאמר ואברהם בן תשעים ותשע שנה בהמלו
 בשו ערלתו. דבר אחר ולא זכר הדם רגליו, אין הדום
 זה אלא בית המקדש, שנאמר רוממו ה' אלהינו
 והשתחוו להדום רגליו קדוש הוא. (שם).

את הוא י
 יתא עלי
 ערעיתא
 לצדיאיתני,
 עלויהון,
 פותי:
 יום דינא
 שתהון די
 קדמך,
 נחתי ולבי
 א לארעא

חר כך אמר
 רק שמבקש
 גלואי והבאת
 זכרו ויפקדו
 מינה לז יט):

ז לי בעבור
 פשעו גם הם
 יק באפן, כדי

מו שדקדקת
 ללי. (איכ"ר).
 אבד תאבדון
 בעבים דכתיב
 רים וגו' אף
 ת ציון. (שם).
 זא ב"ר חנינא
 יש מקומות
 נחמני אמר:
 איבא עייבא,
 (איכ"ר).
 אמרה כנסת

אלא שמקצת החכמים נהגו שלא להניח של ראש וכן דקדק הרב המגיד מדבריו ולאפוקי מרבינו ירוחם (ני"ח ח"ג קסד ע"ג) שכתב בשם הרמב"ם שאין להניח צו תפילין כיום ראשון של אצל וכתב עוד שכן דעת הר"ף ואיני יודע מנין לו שהר"ף סובר כן. וזה לשון הרשב"א בתשובה (ח"ה סי' ריד) תפילין בתשעה באב נמצא לגאון רבינו האי (תשובות הגאונים אסקף ח"ג עמ' 103 סי' קלא) שמוותר להניחם ולזה הסכים הרמב"ן בספר תורת האדם (מהדו' שעוועל עמ' רנה) עכ"ל. והגהות מיימוניות (פ"ה ה"א אות ג) כתבו על מ"ש הרמב"ם מקצת החכמים נוהגין שלא להניח צו תפילין של ראש כן כתבו בסמ"ג והרוקח (סי' ע"ג עמ' קעח) מפני שנקראים פאר (ע"י גרסות יא.) וכן הר"ם (דפו' ירושלים סי' נט) אמנם היה מניח תפילין מן המנחה ולמנחה עכ"ל וכן נהגו העולם שלא להניח תפילין בתפילת שחרית ובמנחה מניחין אותם (א). כתב האגור (סי' תתמו) היחידים לובשין עליהם קטן תחת גדיהם צלי ברכה עכ"ל: L

תקנו א כתב בע"ה הלכות גדולות אף ע"ג גב דקיימא לן וכו'. פירוש סלקא דעתך אמיינא כיון דלא אפשר להצדיל על הכוס צמולאי שבת מאחר שאו אסור לו לשמות א"כ יצדיל מצעוד יוס כדי שיוכל לשמות קמ"ל דלא דהא אף עתה אסור לו לשמות דלא אצדיל קצליה לתשעה באב וכו' :

גופיה לא מיתסר אלא ביום ראשון דלא חמיר תשעה באב מששת ימי אבלות. וברייתא מצות הנוהגות באבל כל שבעה ימים קאמר ופירושי קא מפרש להו כגון רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה ולקרנות בתורה. וה"ר מאיר מרוטנבורג (הלי' שמחות סו"ס נט) כתב (ה) ונראה דבתשעה באב אין להניח תפילין כמו ביום ראשון של אבל שאין יום מר יותר ממנו יום קביעות בכיה לדורות. וכתב אדוני אבי הרא"ש זכרונו לברכה אפשר שדחק למצוא טעם למנהג

ב כתב הכל צו (סי' סג כו.) ה"ר שמואל מאויר"א היה מממיר על עצמו לשכח מוטה על הארץ ובהגהות מרדכי דמועד קטן (סי' תתקלד) כתוב יש צני אדם שמשמין אצן תחת ראשו ליל תשעה באב ורמו לדבר (גרסאות כח יא) ויקח מאצני המקום וצית המקדש ראה דכתיב (שס פסוק יז) מה גורא המקום הזה וחורבן ראה ממעשה הגאונים מלאחי עכ"ל: כתב רבינו האי אב"ש שח"ה יום שביעי ש"ו בתשעה באב וכו'. בספר תורת האדם (מהדו' שעוועל עמ' רנז):

אשכנז אבל לכאורה נראה כמו שכתבתי. ועוד כתב ה"ר מאיר מרוטנבורג (שם סי' ס) וציצית נהגו קדמונינו בכל אשכנז שלא להתעטף בו בתשעה באב ואסמכוה אקרא (איכה ב יז) בצע אמרתו ואיתא במדרש איכה (א א, ב כא) בוע פורפורין דיליה ויש שאינן רוצין לשנות המנהג וגם אינן רוצין להיות בלא ציצית (ג) ומתעטפין בטלית קטן תחת בגדיהם. כתב רבינו האי אבל שחל יום שביעי שלו בתשעה באב מה שהוא אסור בתשעה באב כגון רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה עומד באיסורו כל היום אבל דברים (ד) המותרים בו ואסורים באבל כגון עיטוף וכפיית המטה והסרת תפילין הרשות בידו אם רצה להמתין עד הערב ימתין ואם רצה להסיר מנהג אבלות מיד יעשה. והביא ראיה הרמב"ן זכרונו לברכה מדבריו שתשעה באב מותר בתפילין ואיני מבין מה שכתב דברים המותרין בו (ז) ואסורין באבל כגון סילוק תפילין שהרי גם אבל מותר בהן מיום ראשון ואילך:

סימן תקנו

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן [א] דין הברלה בתשעה באב שחל להיות באחד בשבת:

א כתב בה"ג (ה) אף על גב דקיימא לן מתפלל אדם של מוצאי שבת בשבת האי סובר שהלכה כרבי יהושע דאמר צפרק אלו מגלחין (מו"ק כה.) אצל שני ימים הראשונים אסור להניח תפילין משני ושני בכלל מותר להניח תפילין ואם צאו פנים חדשות חולץ ומשמע לרבינו האי דכל ימי האבלות אם צאו פנים חדשות חולץ ואפילו ציוס השביעי צנוקר כל זמן שלא עמדו מנחמים מאללו אם צאו פנים חדשות חולץ והשתא קאמר שאם חל שביעי שלו בתשעה באב וצאו פנים חדשות קודם שעמדו מנחמים מאללו וחולץ תפילין אם רצה להמתין מלהניחם עד הערב ימתין ואם רצה להניחם אחר שעמדו מנחמים מאללו מיד יניח ונראה דמשום הכי לא נקט רבינו האי הנחת תפילין אלא הסרת תפילין דלא הוה נקט הנחת תפילין הוה משמע דאסור להניח תפילין שביעי של אצל והשתא דנקט הסרת תפילין משמע שכבר היו מונחין התפילין והסירם מפני הפנים חדשות:

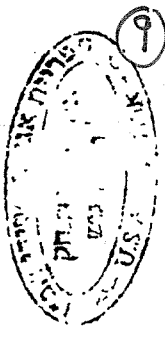
תקנו א כתב בה"ג (ה"י קדוש יג ע"ד) אע"ג דקיי"ל (ע"י ברכות כז:) מתפלל אדם ש"ל מוצאי שבת בשבת ואומר הברכה על הכוס אם ח"ה תשעה באב באחד בשבת לא יבדיל מבעוד יום וכו'. דברי צה"ג וטענות הרמב"ן (מורת האדם מהדו' שעוועל

דרכי משה

תקנה (א) כתב הכל בו (סי' סב כה ע"ד) בשם הראב"ד (תמים דעים סי' מ) ועדיף טפי לשום אפר מקלה בראשו במקום תפילין אפר תחת פאר א' עכ"ל:

פרישה

תקנה (ה) ונראה דבתשעה באב אין להניח תפילין. שנאמר צןן שאם חל שביעי שלו בתשעה באב וצאו פנים חדשות קודם שעמדו מנחמים (יחזקאל כד יז) פארן חנוש עליך: (ג) ומתעטפין בטלית קטן מאללו וחולץ תפיליו מפניו אם רצה לרמיזי מלביינה ז"ל הנהיגו ז"ל

9

הוצתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י היים תשס"ט

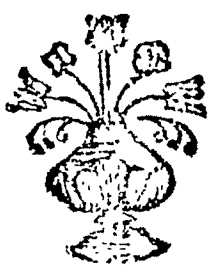
ספר לקוטי פרדס

פסקי דינים ושאלות ותשובות מדברות נכבדות כהלכה משיבית אש להבות מהתלמוד שואבות אשר חיבר הנשר הגדול רבינו שלמה זצ"ל

גדפס פעם ראשון ביוני צ"א שנה רע"ט סזג מדפס בפעם שניה בדפוס אמשטרדם בשנת חע"ה
וכהות שלוקר ערכס וקוסי מניאוחס כמעט אשר נשכח זכרס וכעת דלחי נירינו ממקוס טכרס כמבואר
בהקדמתיו אורנו חלניע להדפיסו פעם שלישיית

גם אלה לחכמים יבינו מדעחס כי לא כגוים אשר היו בימי חכמי הש"ס ז"ל הגויים האלה אשר אנו
מתגוררים בארצותם כי המה היו עובדי כוכבים ומזלות ודבקים בכל התועבת לא ידעו את ה'
ואת דבר ק"ו לא הכיר : אכל העמים שבזמנינו את ה' הם יראים ומתנין כבוד לאורחו עושים משפט
ומדק בארצותם וחסד עם היהודים החוסיס חחת כנפיהם וחלילה לנו לכמוז או לדבר שום גנאי עליהם .
וכ"מ שנזכר בספרי גוי או נכרי או אומות העולם גדומה הכוונה על אותם גוים שהיו בימי חכמי המשנה :

תחת ממשלת ארוינו
הקיסר אווסע
פריסוויטליווסי דערזאונשיע
ווליקי האסידאר אימפראטאר
אלכסנדר פאוולויטש
סלמי דערזיטש אווסע
רלטיסקי האסידר אווסע
מילעסטיוושיע יר"ה :

גדרוקט אין פולנאה
אין ואלנישען גיעכערנעמאלט
מיט באוליבונג איינר הכשט
פערארדענטן קויערליכן
ברשיון הציונות דקאדעטיא
בוילנא

ב פו לנא ה

דיען כי ספר זה מעט הכמות עשינו להכיר לטוב טהר גדול והדפסנו לקוטי הרמב"ם שחיבר הרב
רבינו משה בר מיימן זצ"ל עם שני בילודים יקרים כמבואר בהקדמתנו

בשנת שלחייך פרדס רמונים עם נרי מן דים לפיק .

לקוטי הפרדס מרשי זיל

10

מקום שנתנו שלא לעשות חין עושי - רבן גמליאל אומר
 כל העושה מלאכה בט' בלא כאלו עושה מלאכה ביום
 הכיפורי וכל האוכל ושות' בט' בלא כאלו אוכל ושות'
 ביום הכיפורים : ואפי' עובדות ומיניקות חיון שותת
 מים עד הערב ואם רוצה אדם ליק' לקבל פני אביו
 ושני רבו - אוליך לרבו מנוה מותר לעבד אמת המים
 עד צוארו ובלבד שלא יוצא מתחת חלוקי' שלא יראה
 ערום כאדם שרוחן ואפי' להשיט אצבעו קטנה במים
 אחר - אבל שורה פרוץ במים מערב לרחוק ידיו : ואין
 נדיך לסוחטת מערב ט' בלא וזה הפרס בין ט'
 בלא ליום הכיפורי ומט' שעות ולמעלה קורין בנחתות
 ואוהטין - וכל המתאבל באבלה של ירושלים זוכה ורואה
 בנחתת' שחמ' שמחי' את ירושלים וגילו בה כל אוהביה
 שיסו אחיה משום כל המתאבל' עלי' : בט' בלא ערבים
 ושחרית ומנחה מפללין י"ח בענינו של יום ואומ' ענינו
 בין גואל לרופא ככל הענינה ובכונה ירושלים אומ' רסם
 ה' אלהינו כולו : וט' בלא שחל להיות במוצאי שבת חין
 אומר ויהי טעם בלא קדים ויושני' לארץ : ואומר איכה
 ושאר קיעת : ולאחר קיעת אומר ובלא לנין - ואין אומר
 ואני זאת בריתי אלא זאתה קדוש וכל קידוש' ונמס חין
 אומ' ואני זאת בריתי בט' בלא טעם שאמרו קיעת ואי
 איפשר לומר ואני זאת בריתי דאיכא בסופא לא ימושו
 פניך לפיכך מדלגין אומ' ואומ' קידוש' פסוק' וכן
 הילכת' וכן מנהג בני ישיבה - וכן בשחרית ט' בלא
 בקידושא דסידרה חין אומר ואני זאת בריתי - ודקאמ'
 בט' בלא אומר להשיט אפי' אצבע קטנה במים - אבל
 אם היו ידיו מלוכלכות רוחן כדרכו ואינו שושם - ואסור
 בנעילת הסנדל ואם ברעמו לנחת לדרך מותר לנעול -
 בא מן הדרך אל יכנס נעול לעיר אלא חולץ ונכנס ואמ'
 באכילה ובשתיה - והחולה אוכל בשר ושותה וין אבט'
 בלא חין מהגב להניח הפליין משום שנחת' בהן פאר וכן
 הילכת' ובמנחה קורין ויחל משה בדילת' כאשר סענינה
 ואומ' ענינו ונפול על פניו - ושאלתם ט' בלא שחל
 במוצאי שבת מבדיל במוצאי ט' בלא שה' ערב יום שני
 בשבת שהרי לא טעם כלום וכך מבדיל במוצאי ט' בלא
 כשם שמבדיל במוצאי י"ס וכן ראינו מרבתינו עושיין
 כן : מטתה אחריתא - אומר במגננא קדים בט' בלא
 לאחר הקרא שלישי המפטיר בתורה ביוצר : ובצוירתו
 מניח ספר חור' לארון ומתחיל בקינו' ואחר כן ובא לנין
 ואתה קדוש ובליל ט' בלא כשחל במוצאי שבת לא
 מבדילו כלום כי אם הכדלה כחוקן פדעה : אבל במוצאי

ט' בלא מבדילו על הכוס - בלבד בלא בשמים אלא
 מאורות : אבל ר"ם היה נוהג בט' בלא שחל להיות
 במוצאי שבת היה מברך בורא מאורי האש בלילה חע"פ
 שאין מבדילין למוצאי יום טוב דאשון - להתא' שבת
 ח' מבדילין שכבר אכלו ושמו מנעוד יום - ומיד
 כשכחשיך חלה התענית ואין יכול להבדיל לפי שאינו
 יכול לטעום ואין מבדילין אלא על הכוס - ואם האמר
 למש הוא מותר במלאכה כגון הכערה וביטול דמותרת
 בט' בלא כגון שהבדיל בחפילה אבל בשמים אינו צריך
 לברך - ושאלתי מר' מאס בר יקותיאל ואימתי יברך על
 המאור ועל השמים בליל ט' בלא כשאין מבדילין על
 הכוס - והשיב איפשר לברך על שיהיה במוצאי שבת
 חע"פ שחמתי אמרו צריך לסדרן על הכוס בשעת הדחק
 שאני ט"ז שחל להיות במוצאי שבת או בשב' רבי הגדול ר'
 ינחק ברבי יהודה ז"ל בין מנחה למעריב בסעודה
 המפסקת בוצע על שתי ככרות ומיסב על השולחן כאשר
 שבתות והולך נעול לבית הכנסת מפני כבוד השבת :
 וכשאומו' ברבו חולץ ויושב לארץ ומר"ח ועד סענינה לא
 היה אוכל בשר אבל בר' משה ברבי יקותיאל נוהג
 באושפירא ומקובל מאביו כי בסעודה המפסקת חין
 מברך על שתי ככרות ואין אומר נחמיט ולא רנה
 והסלינו כי אם מיסב על השולחן ואמר כי רבינו סעדי'
 ג' שנועש שמ"ז בחמו' עד ט' בלא הן רמוזים בדניאל
 שהענה ג' שבעים ונריך להענות מנשר ואומר
 במגננא ענינו ט' בלא שחרית : כך שמענו שבבבל
 אומ' בט' בלא בייבי' וכך נמצא בהלמוד ירושלמי
 אמר מר הני כפי רידן דלא שתי חמר' מי"ז בחמו'
 עד ט' בלא וכך פוכגים הגאונים שבנוהיר שלא לאחל
 בשר ולא לשחות וין משנכנס אב עד ט' בלא וערב
 ט' בלא פת במלח ומים - ויש שמקדימין מי"ז בחמו'
 לנהוג כן והגאון רבינו יצחק שמעתי עליו שהוא
 אוכל ערב פ' בלא בינה אחת דרך הביטות כשחל
 ט' בלא להיות' בשבת במוצאי שבת מסיימין קדים כולו
 ומתחילין בקיעת ואין אומר ויהי נועם אבל מתחילין
 בנחתה קדוש וכולו ולעולם בט' בלא לא נופלין
 בחטנינים לא ביוצר ולא במעריב מפני שקרוי מעור
 שני קרא עלי טועד אבל אומ' ענינו ולאחר הקריין
 בשדר תורה אומר קדים כמו בשני וכחמישי ומפטירין
 אסף אפיס ומכניסין ספר חור' לארון וקורין על מגדל
 ען כמו שאר ימים ומתחילין בקיעת ואחר כך
 הבילה ואין אומר למנחה אלא ובא לנין ואת' קדוש
 וטל

ח

Yehudah ben Nathan, ha-Levi

ספר

מחנה לוי

חידושים וביאורים על הלכות שמחות

לרבינו המהר"ם מרוטנבורג

וחידושים על הרמב"ם הלכות נזירות

והלכות טומאת מת

מאת רבי יהודה ב"ר נתן הלוי

דיינא רבא דק"ק פורטוגזים בתוניס

מופיע עתה בהוצאה חדשה ומפוארת

ערוך ומסודר מחדש בהגהה מדוייקת, פיענוח ראשי תיבות

סיקול טעויות ושיבושים, חלוקה מחדש לקטעים

עם מראי מקומות, מפתחות ותוכן ענינים מקיף

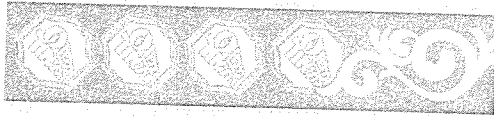
ובתוספת הלכות שמחות השלם

יוצא לאור בס"ד ע"י המשתדל

ע"ה דניאל ביטון ס"ט

שנת תשע"ד לפ"ק

בעיה"ק ירושלים

הרמז"ס דאפר שהוסק ציו"ט אפי' שחט כזר
 אסור לכסות משום אסור מוקף, מטעמא
 דחכמים העמידו דבריהם שצב ואל תעשה ואע"ג
 דמבטל מנזות כסוי, וא"כ הי"ג גבי גוי שעשה
 שופר או ערבה שחלשה
 גוי ציו"ט לדעת
 הרמז"ס אסור
 לטלטלה אע"ג דמבטל
 מנזות עשה דשופר
 ולולב עש"ב. ואפשר
 לומר דשאני שופר ולולב
 דהוי גוף המנוה
 משא"כ עפר דכסוי
 דאינו אלא מכשירי
 מנזה כנלע"ד. ועוד
 י"ל ופשוט.

(ג) ונראה דבט"ב
 נמי אין להניח
 תפילין. דעת רבינו
 דט"ב כאבל יום א'
 דאסור להניח תפילין,
 לא שנה תפילין של יד
 לא שנה תפילין של
 ראש, דהכי תניא
 צברייתא (מעניית ל ע"א)
 כל מנזות שנוהגות באבל
 נוהגות בט"ב אסור
 צריחת וכו'.

אבל הרמז"ס (צפ"ה)
 מה"י מעניית הלכה
 י"ב (א) כתב ומקצת
 החכמים נוהגים שלא
 להניח בו תפילין של
 ראש עכ"ל. וכתב הרב

המגיד שדעתו שרשאי אדם להניח תפילין בט"ב
 והרי הוא כזה כשאר הימים, וכן העלה הרמז"ן
 ע"ש. וז"ל הרשב"א (משו"ת סי' ריד) הביאנו
 מרן הצ"ח (אור"ח) צ"ח תקנה תפילין בט"ב,
 נמצא לגאון רבינו הא'
 שמוחר להניח, ולזה
 הסכים הרמז"ן (מורה
 האדם) עכ"ל. נראה
 שדעת הגאון דמוחר
 להניח, וכיון דמוחר
 א"כ הוי כשאר הימים
 דחיוצא איכא. וזה
 ניחא מ"ש הרשב"א וכן
 הסכים הרמז"ן צמורה
 הצית, דלכאורה ק'
 דהרמז"ן כ' דחיוצא
 איכא ע"ש. אלא ודאי
 דס"ל להרשב"א דכיון
 דמוחר דינו כשאר
 הימים וחיוצא איכא.
 ודע דצקצת מקומות
 נוהגים להניח
 תפילין בשחרית יום
 ט"ב כשאר הימים,
 ומ"מ רוב העולם
 נוהגים שלא להניח
 והיחידים מניחים
 צניעה ואין כאן משום
 לא תתגודדו. ועיין
 להרב מג"א (סי' קצ"ג)
 (סי' הנ"ל) ובס' בית דוד
 (סי' של"ו) ולהרב הלכות
 קטנות (סי' קל"ט) ע"ש.

(ג) ונראה דבט"ב באב נמי אין להניח
 תפילין כמו ביום ראשון
 דאבל שאין יום מר יותר ממנו יום קבעו
 לבכיה לדורות.
 נ"ב אבל ציצית נהגו קדמונינו בכל ארץ
 אשכנז שלא להתעטף בציצית
 בט"ב באב. ואסמכוה אקרא דכתיב (איכה
 ג, יז) בצע אמרתו. ואמרינן במדרש איכה
 רבתי (פרשה א) בזע פורפירין דיליה. ואין
 מזה שום ראיה. ויש שאינן רוצין לשנות
 המנהג, ויש שאינן רוצין להיות בלא
 ציצית. ורגילין להתעטף בטלית קטן תחת
 בגדיהם.

גם נהגו דאבל בתוך ז' ימים בשבת
 כשהוא הולך לבית הכנסת שאינו
 מתעטף בטלית. גם זה אינו נ"ל דאסור
 דאבל חייב בכל מצות האמורות בתורה.
 נ"ג גם נהגו שלא להדליק נרות בבית
 הכנסת בט"ב באב כי אם נר א'
 לצורך החזן. וזה נראה מנהג כשר
 כדאמרינן באיכה רבתי (פרשה א) שא"ל
 הקדוש ברוך הוא למלאכים בשעת חרבן
 בית המקדש מלך בשר ודם כשהוא אבל
 מהו עושה, א"ל מכבה את הפנסים, א"ל
 א"כ אני אעשה כן, שנאמר (יואל ד, טו)
 שמש וירח קדרו.

נ"ד גם נהגו לאחר שאמרו קינות לישב
 על ספסלין וקורין איוב וירמיה.
 ובצרפת [אין] נוהגין כן עד תפלת המנחה.

ואבל משמע בהדיא בסוף פרקין (דף כ"ח) [עיינן מו"ק כז ע"א] דכל ז' אין לו לישב
 [אלא] ע"ג קרקע, וגם המנחמים כמו כן, דאמר ר"י אמר רב אין המנחמים

סי' נ"ט (א) ונהגו נמי
 וכו'
 (מו"ק פא ע"ב) כ' צד"ה מכ
 פ"י צמוס' הרב ועל זה סו
 צט"ב, שאיני יודע אם
 הוא מנהג טוב. ר
 ומדבריו מנינו למדין ג
 שחשב ט"ב כמו לאחר א
 ג. ונ"מ לענין תפילין ב
 כדפי' לעיל עכ"ל. ג
 ולכאורה היה נראה
 לפרש דבריהם דמ"ש
 צמוס' הרב וע"ז ע
 סומכים שבאים צצית
 הכנסת ר"ל שבאים
 הקהל, והיינו דכתב
 המוס' ומדבריו מנינו
 למדין שחשב ט"ב כמו
 לאחר ג'. אמנם אין
 נראה כן, דפשטא נראה
 דקאי ארצילים וכן
 מבואר לשון רבינו. וזו
 היא שיטת מהרש"א.
 והוקשה לו דבדבריהם
 וז"ל אין ראיתם
 מצורתם אלא דאבל
 מיום ג' ואילך מותר
 לילך לבית הכנסת
 צט"ב וכ"ה צפיסקי
 מוס' (אור"ח קט), אבל
 שיהיה ט"ב כמו לאחר
 ג' אין כאן ראיה ע"ש.
 וק"ק שהרי ממה
 שהאבל עצמו הולך
 צט"ב ע"כ יש להביא
 ראיה, דאי ט"ב חשיב
 יום א' היכי מני האבל

ומנים. הלכות תעניות פ"ה

13

המפקיק בה כל שאינו עומד לקטור טעודה אחרת על קשיעות אפי"ם שדעמו לאכול ערלי לא כלאה עטענס ענין רשעים ואלו כן ושמעתינן בין יוא"ח ואלו כן ערלי כתי המפקיק כלאה שאין בה גבר ענין:

ה וערב תשעה באב וכו' ברייתא (ס"ד דף ק"ט):
מ אב"ר חסידים וכו' (ס"ד דף נ"ג) אמר רב
כך היה מנהגו של ר"י ב"ר אלעאי
ע"כ ע"כ בבל מצינו לו פה חרבה נמלה וטורה
אומה בנים ויושב בין מור ויכרים ואלו וטורה
עליה קיומן של מים ודומה כמי שמתו מוטל
לפניו ע"כ:

י עוברות ומיניקות וכו' מומחל פ' מקום
שנהגו (פסחים נ"ד:) וכמו
הרמב"ם ז"ל אלא מהו חיה כל' וכן מולה
שהוא לר"ך מחליטין אותן וכו' אמר דמקום
חול לא גזר דבני ע"כ. ורבי פשוט הוא שסם
מתא' לומר שאין מחליטין אלא במקום סכנה
למה להו למימר עוברות ומיניקות מתענות
מולה שאין בו סכנה ממעט אלו לא י"ם אלא
ודאי לה המיניקות במקום חולי. וכן י"ל לדרוק
מאן עטענדו ומיניקות פטורות מלהטעם בני'
זומות חרשים שלא המיניקות עליהן אלא ע"כ כאל
גלגל:

ואסור בריחצו וכו' ע"ס ונמנה נהלכות בני'
בשלה פקדים: ואסור בסיכה כו'
של תענית וכו'. ברייתא שם (תענית ג') אסור
בסיכה ובענינה שלא המיניקות עליהן אלא ע"כ כאל

רבינו עקיבא של מענו ודבר ברור הוא דלא עדיף מיום הכפורים וכן הדין להלכה שמומר

ביום הכפורים: ובקום שנהגו וכו'. משנה פ' מקום שנהגו (פסחים י"ד ב') קום שנהגו:

ואסור חבשים י"ל וכו'. ברייתא דר"ב ב' פקדים בשנה (תענית ל'):
יא תלמידי חכמים אין וכו'. מוספתא לין שאלת שלום לחברים בתשעה באב ולהדיוטות
בשנה רפ"ט פ"י משינין את הדיוטות בשנה

שיש לו שלשה ימים או פחות. ואוכל בשר מליה
שיש לו שלשה ימים או יתר. ולא יאכל וישנו תבשילין:
ה [ס'בד"א שאכל ערב תשעה באב אחר הצות.
אבל אם סעד קודם הצות אף על פי שהוא מפסיק בה
אוכל כל מה שירצה. וערב תשעה באב שחל להיות
בשבת אוכל ושותה כל צרכו ומעלה על שלחן אפילו
כסעודת שלמה. וכן תשעה באב עצמו שחל להיות
בשבת אינו וכן מחסר כלום: ה זו היא מדה כל העם
שאינו יכולין לסבול יתר מדאי. אבל חסידים הראשונים
כך היתה מדרתן. [וערב תשעה באב היו מביאין לו
לאדם לבדו פת חרבה במלח או שורה במים ויושב בין
הגור ויכרים ואוכלה ושותה עליה קוחן של מים בראגה
ובשמון ובכיה כמו שמתו מומל לבניו. כזה ראו
לחכמים לעשות וכו' קרוב מודה. ומבינו לא אכלנו
ערב תשעה באב הבשיל אפילו של ערשים א"כ היה
בשבת: י "עוברות ומיניקות מתענות ומשלימות בתשעה
באב. ואסור בריחצו בין בחמין בין בצונן ואפילו
להויש אצבעו במים. ואסור בסיכה של תענית.
[ועוברות ומיניקות ומשלימות חיים הכפורים.

רבינו עקיבא של מענו ודבר ברור הוא דלא עדיף מיום הכפורים וכן הדין להלכה שמומר
ביום הכפורים: ובקום שנהגו וכו'. משנה פ' מקום שנהגו (פסחים י"ד ב') קום שנהגו:
ואסור חבשים י"ל וכו'. ברייתא דר"ב ב' פקדים בשנה (תענית ל'):
יא תלמידי חכמים אין וכו'. מוספתא לין שאלת שלום לחברים בתשעה באב ולהדיוטות
בשנה רפ"ט פ"י משינין את הדיוטות בשנה
רפ"ט וכן אמרו בינונאמי:
ואסור לקרות וכו'. דברי ר' יהודה בכרייתא
שם (תענית ל') והלכה כמותו א"כ:
כזה הרמב"ם ז"ל שאומר קודם היום פרשת חמדת
ולחיותו מקומן וכל הסדר דרכו ואינו חושש:
ובקפאת החבשים נהגין וכו'. פירוש ספרת
רבינו הוא שרשאי אדם להיות מפילין ע"כ כאל
והרי הוא כזה כשאר הימים אלא שמקמת החכמים
יהגו שלא להעיס שום חיה דעמו ז"ל שאסור
להעיס לא היה כבוד כן אלא דעמו הוא כמי'
וכן הוא עיקר. ואפי' שמיני בכרייתא כל מלות
שנוהגות כאלל נהגות בתשעה באב שחל להיות
וכו' לאו כלל נהגו הוא אלא כלל ופרט ואין
כלל אלא מה שפרט וכן הן הדברים שפרטנו
בכרייתא דמלה ויכיה ואלו הדברים מרע ולא
כלל הוא עיקר. ואפי' שמיני בכרייתא כל מלות
באלל וכן שפרט שם בגמ'. וכן מי שפי' שהוא
כלל לכל מלות ל"ם הנהגות כאלל ואפי' כן
אין מפילין כלל לפי שאפילו אכל אינו אסור בהן
אלא ביום רשעין ולא אמרו אלא מה שפרט כאלל
כל שבעה וכן העלה הרמב"ם ז"ל:

יב משחרב בית המקדש תקנו וכו' ער
הכמים (דף ק"ג:) והוא כאל
יד וכן גזרו שלא לנגן בבבלי וכו'. פי' אם
ומה מנהג לך דאסור ואסור דלפי
וכבר נהגו כל דאסור וכו'. כן נהגו רבנו
הא"ר ז"ל הלא ישראל וכו'. כן נהגו רבנו
אסור ה"מ ענין נתינת של שלכה ענין אלו
לחברו ולשבת יפה בימים אלו שירות ומחשבות
ואחרון חמדים של הקב"ה מנהג כל ישראל לאמר
בית חמונה ובית המשפחות כקול נתינת וכו'
שמה:
מן ואח"כ גזרו על עשרות וכו' ע"ס (ס' עטרי
מ"ט) משנה גזרו. על עשרות
המנים והלכה כלי דכלל דברי אפילו של קנין
ושל מלה אסור. וכי דוקא המנים שהוא זמ
שמה אכל שאר בני חכם ומרחין כוונן וכו'
ז"ל:
וכן גזרו על עשרות של כלה וכו'. שם
בשנה ועל עשרות כלות ופירוש בגמ'
מאי נתינה חר"י ע"כ זה וכו'. והעלה הרמב"ם
ז"ל דלא דוקא ע"כ של וכו' אלא כל שהיא ע'
כסף או של וכו' אסורה ופי' שדרכן היה כן
המיניקות ע"כ של וכו'. וכן מה ראה וכו' שכתב
רבינו של כסף או וכו' ויקר וכו' אלו אין
אסורות אלא כללות אלא לשאר נשים מותרות:
מן וכו' שיהא ע"י יהודה בחורבנה אומרי
ע"י רשאו היו מדרב וקורע וכו'.
בשנה ועל עשרות כלות ופירוש בגמ'
מאי נתינה חר"י ע"כ זה וכו'. והעלה הרמב"ם
ז"ל דלא דוקא ע"כ של וכו' אלא כל שהיא ע'
כסף או של וכו' אסורה ופי' שדרכן היה כן
המיניקות ע"כ של וכו'. וכן מה ראה וכו' שכתב
רבינו של כסף או וכו' ויקר וכו' אלו אין
אסורות אלא כללות אלא לשאר נשים מותרות:
מן וכו' שיהא ע"י יהודה בחורבנה אומרי
ע"י רשאו היו מדרב וקורע וכו'.

ומקום שנהגו לעשות בו מלאכה עושין. ומקום שנהגו שלא [ולעשות אין עושין. ובכל מקום תלמידי חכמים במלין. ואמרו
חכמים שהעושה בו מלאכה אינו רואה סימן ברכה לעולם: יא [ותלמידי חכמים אין נותנין זה לזה שלום בתשעה
באב. אלא יושבים היים ונאנחים כאבלים. [ואם נתן להם עם הארץ שלום מחזירים וכו' בשפה רפה וכובר ראש[א].
אסור לקרות בתשעה באב בתורה או בנביאים או בכתובים ובמשנה ובהלכות ובגמרות. ואינו קורא אלא באיוב

ומקום שנהגו לעשות בו מלאכה עושין. ומקום שנהגו שלא [ולעשות אין עושין. ובכל מקום תלמידי חכמים במלין. ואמרו
חכמים שהעושה בו מלאכה אינו רואה סימן ברכה לעולם: יא [ותלמידי חכמים אין נותנין זה לזה שלום בתשעה
באב. אלא יושבים היים ונאנחים כאבלים. [ואם נתן להם עם הארץ שלום מחזירים וכו' בשפה רפה וכובר ראש[א].
אסור לקרות בתשעה באב בתורה או בנביאים או בכתובים ובמשנה ובהלכות ובגמרות. ואינו קורא אלא באיוב

א טור ס' הקי"ד ס"מ"ט ע"ס:

לחם משנה

רש"י. שאמר כל השנה אסור ואפילו אחר המענית משמע דלית ליה דלי חמישי הי קורס
המענית אין קבדה להמיר ומתי' ייירי אחר המענית אליה ד"ס ופי' זה אי"ש לדיקון
דק"ל ולחמיו מותר לימיה להאי דיעה לכן ול' הוכיחו רבינו ז"ל. אכל חמה על זה שפירש
רבינו ז"ל כפירוש השנה בדממה אמרו בכרייתא כל להיות בערב שנה מומר לכנס בחמישי
מפני כבוד השנה ואם לא כנס בחמישי בשנה מותר לכנס בערב שנה מן המנהג ולמעט
ליש עלה אפי' ופי' מותר רב אלא אפי' ע"כ. כרי כרייתא אמרו בכרייתא דאפילו כשהל' יושב
שני ובחמישי מותר ולמה אמר בתמיתין דבחמישי בשנה מותרים היו דלא כהלכתא. ואולי
רבינו ז"ל מפרש דמאי דקאמר ליש עלה אפי' קאי נמי אהא דכ"י מותרים אפילו
דכ"י ז"ל פירש דקאי אפי' דלית ליה כנס בחמישי אפי' סוכר רבינו ז"ל דלחילה מילתא
מהדר ויזון לדיש עלה אפי' לא ראה רבינו לפרש דמתי' כך משום דמשמע ליה דהוי
כהלכתא. זה וראה ק"ה טעם לרבינו ז"ל אם שהוא ק"ה דהוק:

ז שיש לו שלשה ימים. קשה בדממה (ס"ד דף ג') לא אמרו אלא כשליש דהיינו ב' ימים
וליה אהד:

י ואסור בסיכה של תענית. כזה ה"ה ז"ל ודבר ברור הוא דלא עדיף מיום הכפורים.
ודריו קשים אלא דלי יליפין מיה"כ אפילו סיכה שאינה של תענית אסור דכ"כ
רבינו ז"ל בסוף הלכות שביעה עשור ופי' סיכה שאמר של תענית הוי להעביר את הוהמח
וכ"כ הטור ז"ל כה' יו"ה"כ סימן חרי"ד סיכה דמתי' אסור לר"ך וכו' אכל בלא חולי אפילו
אין כן לתענית אלא להעביר את הוהמח אסור ופקח מהירושלמי דלמרו על זה סיכה בין
של תענית בין שאינה של תענית וכו' ז"ל בסוף הלכות שביעה עשור שכתב
שם אסור לר"ך מקמת גופו בכל גופו בין סיכה של תענית בין סיכה שאינה של תענית ואם
היה חולה וכו' וכמה ש"ה ז"ל דנפקא ליה מהירושלמי א"כ נתבאר מאן דכ"כ סיכה
להעביר את הוהמח אסורה ושכן נהג דוקא סיכה של תענית משמע דכשאינה של תענית

דהיינו להעביר את הוהמח מותרה. ונראה דנפקא ליה מהא דלמרינן בפ"ק דתעניות (דף
י"ג:) גבי אכל והלכתא אכל אסור לר"ך וכו' אכל לקור אפילו כל שיהו אסור ואם להעביר
את הוהמח מותר ע"כ. ונראה לו לנשות י"ם כאל ללכל דהלל משום עבר דכשחמ"ם שם
בגמ' ולא י"ם כ"כ דהוי מחוס מענו ויזון דק"ל דכאלל סיכה שאינה של תענית מותר דהיינו
להעביר את הוהמח וכן פסק רבינו ז"ל כה' חילולא והטור ז"ל כה' כאל דסיכה של תענית
דוקא אסורה ואין השוה רבינו והענינים חרוקים. וגם על הטור ז"ל קשה לו ששעה השוה
כיואל דהו כסימן חק"ד שכתב דכ"כ אפילו שלא לל"ך ברכה והפלה אם היו ידיו מלוכלכות
נטיט ונראה דהוק חותם ופי' שלא אסור אלא סיכה של תענית כדלכתא חמ"ם מי שיש לו
מעטין וכו' ומה ענין מעטין לסיכה שאינה של תענית הי"כ ויכיה שסיכה שאינה של תענית
אסורה ובמעטין מותרים כדכתיב הוא עמו כסימן חרי"ד והיינו מותרים ראהו מעטין דהוי
דוקא אסורה דמתי' גבי הי"כ לישוי ראהו מברייתא חתרה דלמרו שם אם היה מלוכלך נטיט
ונראה דהוק דרכו ואינו מושג והיא ראהו מפורשה אכל זו אינה ראהו דשלי מעטין שהוא
חולי אכל להעביר לל"ך לא המירו דחילוק זה יש בין דחיה לסיכה כנראה מדברי הטור
ז"ל כסימן חרי"ד דחיה להעביר את הוהמח מותרה ויכיה אינה מותרה אלא מתמת חולי
לנד דכריס אלו ז"ע בעני. וכל דהוי הי"כ שהוכיח רבינו ז"ל גבי רחילה ועילה הסנדל וכו'
ונגידים כג"כ וסמך רבינו ז"ל כאל ע"כ שם ולכן כה' כאלן כ"כ. אלא דמ"מ כה' אפי' כה' אפי'
דשורה מעטתה יש ק"ה חילוק בין הי"כ ל"ע' נכב דכ"כ"ש משמע מדברי הטור ז"ל דסומתה
מעבד יום הכפורים ונתמשה נכב לא וכו' היה לו לרבינו ז"ל לנכר אלא שרבינו ז"ל לא
הוכיח כ"כ ענין הסמיה. ואולי הוא סוכר דהדין שיה כשאינה ולכן סמך כאלן על מ"ס
שם. ז"ע כקדר המפלות לעול אחר ה' הפלה שהוכיח רבינו ז"ל שאומרים נחם ע"כ כאל
ומדלא חלק בין מנהג לשאר המפלות משמע דלית לה דמותרים אופיו בשלש הפלות כדעת
הרא"ש ז"ל (מ"ך דף כ"ו) כפי' בהרא' דתעניות:

יו כל הקרעים האלו כולן בידו מעובר וכו'.
ע"ס ואלו קרעים שאין ממלחין הקורע
על

ירושלים: יז *הכל הקרעים האלו
ככות שעליו עד שיגלה את לבו

א טור ס' מק"ס ע"ש ס"מ"ט ע"ס: ב"י בטור שם
פי' מק"ס"א ונמ"מ ענין הקריעה
אלה הכל סיד דקמי דלון מסידין ענין זה שהו
שאין כוונן לעולם ענין מסידין ומכוייר ככנין הן
ואיך מני אידך הקנתה ונתקנה דשור אמה ו
דבהתיא דהוקה חצר בו
מן ואח"כ גזרו על עשרות חתיים שלא

יו כל הקרעים האלו כו'. בכרייתא הוכיחו
ועל אמו וכו' ונראה וכו' י"ד שמוט

הנהגות מייבנות

מותרים בעילה מרד ויזון שהניעו לקר' ולחזו ע"כ בו באב וכן חתני צבור. כזה ה"ר באר
מאמלטי"א דוקא בעיר שירוב ישראל אבל בעיר שירוב נכרי אין חילוק ע"כ שכמה חרוב
היהודים: [ו] להבין סעודה וירוב ישראל נהגו להחיל נהגו להחיל לאחד הצות ע"כ מדר"ם
דלשון תרוס' משמע כן הוא דה"ן מתקנין ע"כ. אבל למציא' מ' באב פי' מסוף היום כמו
במנהג נרודה ולמעלה הויא דיום הכפורים דמותר בקביעת ידן מן המנהג ולמעלה, ע"כ:
יא [ג] תוספתא אין שאילה שלום לחברים בתשעה באב ולהדיוטות בשפה רפה: [ד] פירש
בתיא דתענית ה"ר כל מצות התענית באכל נהגות במ' באב אסור באכילה ושותיה ברחיצה
וסביה וכו'. ונראה למת"ם מנהג הצ"פים שאין יושבים על פסלים כל היום עד התפלה
המנהג הוא אבל כל' ז' הויסו א"ל לישב אלא ע"ל קרקע: [ה] באכילה רבתי א"ל הקב"ה
למלאכי השרת בשעת הירבון מלך בשר ודם כשהוא אכל מה הוא עושה מכתה את הפסלים
אך אי אעשה כן שאמר ששם יורה קרן. במאן בריא מת"ם' ראה לנתנת שרעו שאין
להחליק בבחי' בתשעה באב כ' נר אחר לעוון הוה ע"כ: [ו] מידו' ה' הקב"ה ונטשת איהו
מקום:

מותרים בעילה מרד ויזון שהניעו לקר' ולחזו ע"כ בו באב וכן חתני צבור. כזה ה"ר באר
מאמלטי"א דוקא בעיר שירוב ישראל אבל בעיר שירוב נכרי אין חילוק ע"כ שכמה חרוב
היהודים: [ו] להבין סעודה וירוב ישראל נהגו להחיל נהגו להחיל לאחד הצות ע"כ מדר"ם
דלשון תרוס' משמע כן הוא דה"ן מתקנין ע"כ. אבל למציא' מ' באב פי' מסוף היום כמו
במנהג נרודה ולמעלה הויא דיום הכפורים דמותר בקביעת ידן מן המנהג ולמעלה, ע"כ:
יא [ג] תוספתא אין שאילה שלום לחברים בתשעה באב ולהדיוטות בשפה רפה: [ד] פירש
בתיא דתענית ה"ר כל מצות התענית באכל נהגות במ' באב אסור באכילה ושותיה ברחיצה
וסביה וכו'. ונראה למת"ם מנהג הצ"פים שאין יושבים על פסלים כל היום עד התפלה
המנהג הוא אבל כל' ז' הויסו א"ל לישב אלא ע"ל קרקע: [ה] באכילה רבתי א"ל הקב"ה
למלאכי השרת בשעת הירבון מלך בשר ודם כשהוא אכל מה הוא עושה מכתה את הפסלים
אך אי אעשה כן שאמר ששם יורה קרן. במאן בריא מת"ם' ראה לנתנת שרעו שאין
להחליק בבחי' בתשעה באב כ' נר אחר לעוון הוה ע"כ: [ו] מידו' ה' הקב"ה ונטשת איהו
מקום:

ולענין כפיית המטה דתנן ⁴² ר' יהודה מחייב בכפיית המטה ולא הודו לו חכמים. תניא אמרו לו לרבי יהודה לדבריד עוברות ומניקות * מה תהא עליהם. אמר להם אף אני לא אמרתי אלא ביכול. תניא נמי הכי מודים חכמים לר' יהודה ביכול. ומודה ר' יהודה לחכמים בשאינו יכול. אלא מאי בינייהו. אמר אביי ⁴³ שאר מטות איכא בינייהו. דרבי יהודה מחייב בכפיית כל המטות שיש לו בתוך ביתו. ורבנן אין מחייבין אלא בכפיית מטתו בלבד כדי שיישן על מטה כפוייה. אמר רבא הלכה כתנא דידן * ולא הודו לו כלל. מיהא שמעינן דלא מחייב בכפיית המטה, ואע"ג דהיא ממצות הנוהגות באבל. ותניא * כל מצות הנוהגות באבל נוהגות בט' באב ⁴⁴. ההיא לענין מצות לא תעשה הנוהגות באבל, אבל כל מצות עשה שבאבל כגון כפיית המטה אינו נוהג בהם בט' באב. והוא הדין לעטיפת הראש, ואין צריך לומר שאינו חייב בקריעה דקריעה נמי ליתא מכל מצות האמורות באבל, כדאמרין התם ⁴⁵ אבלות לחוד וקריעה לחוד. ומסתברא דחייב במצות תפילין בת"ב * ואע"ג דהיא מצות לא תעשה הנוהגת באבל, כיון דלא מיתסר בהו אלא יום אחד דאבלות, לא חמור תשעה באב טפי מיום שני דאבל, ובריייתא מצות שנוהגות באבל שבעה * קתני, ופרושי קא מפרש להו רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשימי המטה ודברי תורה. תדע דהא מותר בעשיית מלאכה במקום שנהגו ⁴⁶, משום דלענין אבלות נמי בשאין לו מה יאכל עושה בצניעא בתוך ביתו. וכן בשאלת שלום, שכן באבלות לאחזר שלשה * משיב שלום. עשו תשעה באב כאבל לאחר שלשה * וכאן ⁴⁷ וכאן בקושי התירו לפיכך חברים עושין אותו כשלשה ימים הראשונים, ונוהגין איסור במלאכה ואין שאלת שלום ביניהם כלל, שכן באבלות אין מתירין מלאכה לאחר שלשה אלא למי שאין לו מה יאכל, ואין מתירין שלום אלא למי ששאל, שלא יהא צריך להודיעו שהוא אבל. הילכך תפלין דלא מיתסר בהו אבל אלא ביום ראשון בלבד חייב בהן בתשעה באב. ונותן תפלין ביד ובראש, שלא ראו לבטל מצוה משום אבלות ישנה אלא ביום ראשון של אבלות בלבד דכתיב ביה ואחריתה כיום מר ⁴⁸, וכדאמרן התם מצוה שאני * כך נראה לך.

ושוב ⁴⁹ * מצאתי בגליוני הראשונים תשובה לרבינו האי באבל שחל שביעי שלו בתשעה באב. הווי יודעין שאין מצוה לפסוק את האבלות לאחר תפלת שחרית, אלא קולא שמקילין באבל שמקצת היום ככולו, וסגי ליה לנהוג אבלות בשביעי מקצת היום, ולעולם אי ניתא ליה לעמוד באבלו עד סוף היום אינה מגונה, לפיכך אם נודמן לו יום שביעי תשעה באב מה שהוא אסור ⁴⁹ בתשעה באב כגון רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל

42 תענית ל, ב. 43 אמר אביי, ליתא בגמרא. 44 שם ל, א. 45 מו"ק כו, ב. 46 פסחים נד, ב. 47 וכאן, כו נכון ע"פ כ"ו וד"ו ובס"ט: כאן. 48 עמוס ה, י. * 48 ושוב, ע"פ כ"ו, ובס"ט ליתא. 49 מה

הקנה, ו). עוברות ומניקות. שאינן יכולין לישן על גבי קרקע (רש"י תענית ל, ב). כתנא דידן. במה שאמר דלא הודו לו חכמים לרבי יהודה כלל, דאין לופין כל עיקר. ותניא. והא דתניא (טור תקנה). דחייב במצות תפילין בת"ב. והטור שם כתב על זה: והר"ם מרוטנברג כתב ונראה דבת"ב אין להניח תפילין כמו ביום ראשון של אבל, שאין יום מר יותר ממנו יום קביעה בכיה לדורות, וכתב א"א הרא"ש ז"ל אפשר שדחק למצוא טעם למנהג אשכנז, אבל לכאורה נראה כמ"ש (דחייב

בתפילין). שבעה. כל שבעת ימים (טור). לאחר שלשה. כן ברור ע"פ כ"ו שגורס: „לאחר שלש“, והכוונה לאחר שלשה. כדאיתא במו"ק כא, ב: משלשה ועד שבעה משיב ואינו שואל ובס"ט גורסים: לאחר שלשים. וזו טעות. מצוה שאני. כוונתו: במו"ק כא, ב, הקשו ארבע (דאמר כיון שמניח תפילין בשני שוב אינו חולץ לפנים חדשות): והא רבא הוא דאמר הלכה כתנא דידן דאמר שלשה (ימים עיקר אבלות, והכי נמי ניבעי ג' ימים לתפילין). ותירצו: מצוה שאני. — כלומר והואיל ומצוה

גורג האדם אברותל"ן
 וז"ל אלו ימים מנהג מקומות
 ז"ל גרמ"ל ל תינת חזק שצויתא נתי
 הוצאג מוסר נתי קוק

ותשמיש המטה הרי הוא עומד באיסורו כל היום. אבל דברים שמתרין בת"ב ואסורין באבל, כגון עטוף על שפם וזקיפת המטה וסלוק התפלין הרשות בידו, אם רצה להמתין בהם עד הערב ימתין, ואם רצה להסיר מנהג אבלות מאחר תפלת השחר יעשה, עד כאן דברי הגאון, זכינו להסכים לדעתו*. ומכל מקום אבל שחל שביעי שלו בתשעה באב ודאי מניח תפלין דהא לא נהוג בהו אבלות אלא ביום ראשון. ולענין סדר היום: אמר אביי האידנא* נהוג עלמא למיקרי בכי תוליד בנים⁵⁰, ומפטירין אסף אסיפם⁵¹. ותניא הל להיות⁵² בשני או בחמישי קורין שלשה ומפטיר אחד, בשלישי וברביעי קורא אחד ומפטיר אחד. רבי יוסי אומר לעולם קורין שלשה ומפטיר אחד, וקיימא לן כרבי יוסי, דתניא זה הכלל כל שיש בו ביטול מלאכה לעם כגון תשעה באב ותענית צבור קורין שלשה, וכן עמא דבר. L

ובמסכת סופרים משבע מסכתות הקטנות מצאתי גבי נהגו העם לומר מזמורים בעונתו, בתשעה באב⁵³ ארבעה פסוקים משל ירמיה המאוס מאסת את יהודה אם בציון געלה נפשך וגו' עד כי אתה עשית את כל אלה⁵⁴. ושני מזמורים הללו אלהים באו גוים בנחלתך⁵⁵, ועל נהרות בבל⁵⁶, ואע"פ שבכל מקום⁵⁷ דברי קדושה מקדימין לדברי קבלה, בכאן דברי קבלה מקדימים לדברי קדושה. וגרסינן התם⁵⁸: יש קורין ספר קינות בערב, ויש מאחרין עד הבקר לאחר קריאת ספר תורה, שאחר קריאת התורה עומד* ומתפלש ראשו באפר ובגדיו מפולשין⁵⁹ וקורא בבכיה וביללה. אם יודע הוא לתרגמו מוטב ואם לאו נותנו למי שיודע לתרגם בטוב, ומתרגם לפי שיבינו כל⁶⁰ שאר העם והנשים והתינוקות, שהנשים חייבות לשמוע קריאת ספר כאנשים וכ"ש בנים⁶¹ זכרים. והקורא בת"ב⁶² אומר ברוך דיין האמת. ויש שמניחין את תיק⁶³ התורה על הקרקע ואומר נפלה עטרת ראשנו⁶⁴, וקורעין ומספידין כאדם שמתו מוטל לפניו. ויש שמשנין*, ויש שיורדין מספסליהו* וכולן מתפלשין באפר. ואין אומרים שלום זה לזה כל הלילה וכל היום, עד שישלימו העם קינותיהם. ובשעת הקינות אסור לספר דבר ולצאת לחוץ כדי שלא יפסיק לבו מן האבל, וכל שכן לשוח עם הארמי. ומסתברא דהך מכילתא מנהגי תניא, וכך היו נוהגין שאחז קורא מגילת קינות וכולן שומעין כדרך שאמרו במגילת אסתר, ומברך בקריאתה על מקרא מגילה, וכך הזכירו שם בפרק ארבעה עשר*. וכאן אמרו שמברך ברוך דיין האמת, ונמצא שמברך עליה שתיים*. וכן מאי דקאמר קורעין ומספידין, מנהגי בנינהו. וכן מקום שנוהגין לשנות את מקומם שעושיין אותו כשבת שניה

שהוא אסור, כו ע"פ כ"י, ובס"ש: מה שהוא זכר אסור. 50 דברים ד, כה. 51 ירמיה ה, יג. 52 מגילה כב, ב. 53 מסכת סופרים יח, ד. 54 ירמיה יד, יט-כב. 55 תהלים עט. 56 שם קלו. 57 ואע"פ שבכל מקום וכו', כל זה מדברי מסכת סופרים. 58 סופרים יח, ה. 59 מפולשין שם: משולשין. 60 כל, שם: בו. 61 בנים, ליתא שם. 62 סופרים יח, ט. 63 תיק, ליתא שם. 64 איכה ה, טו.

להניח תפלין מצי להניח מיד בשני (רש"י). זכינו להסכים לדעתו. כלומר מה שאמרנו לעיל דחייבים במצות תפלין בת"ב, זכינו למצוא ראייה לדברינו מתשובת רבינו האי בזה שכתב: „סלוק התפלין הרשות בידו“ של האבל שחל שביעי שלו בת"ב, הרי שמתיר להניחם. והנה זכינו להסכים לדעתו של הגאון. האידנא. מוטב על מה שנאמר שם (במגילה לא, ב) לענין הקריאה בת"ב: אחרים אומרים ואם לא תשמעו לי, ר' נתן בר יוסף וכו'. ובענין המפטיר אמר רב

דמפטירין איכה היתה לזונה. על זה אמר אביי: האידנא נהוג עלמא וכו'. עומד. אחד וראשו מתפלש באפר (מסכת סופרים). שמשנין. את מקומו (שם). מספסליהו. למטה (שם). וכך הזכירו שם בפרק י"ד. ריש הפרק שמברכין על קריאתה, אלא דשם הזוכר שהברכה היא לקרוא בכתבי הקדש, ורבינו הזכיר: על מקרא מגילה. שמברך עליה שתיים. נראה מדבריו (של הרמב"ן) שהוא מפרש דהא דקאמר מסכת סופרים שאומר ברוך דיין האמת אקורא

של אבלות, ומקום ש מן הדין אין לנו בגג המטה, וכמו שפירש שהן מתפללין בלחש הפסוקים והמזמורים אבל בתפלת המנחת במנהג. ירושלמי⁶⁶: ר' רחז ירושלים עירך ועל זרים, הרמוסה בכך ולזרע ישורון ירוי ואני אהיה לה חומ אמר ליה ועדיין בעבודה, וכל דבר וצועק לעתיד לבו וסמכו אהא דאמו שואל אדם צרכיו וסוגיין בפרק ו ארבע ולדידיה לענין נ דלישני דגמרא ז דלא אשכחן בהז יוחנן במילא אח בעשיית מלאכה איסורין תניא. מלאכה אבל ב ובתשעה באב

65 סופרים יח, י. שם: ביד. והורשתיה. ירמיה כ"ט, רב, היר"י. 77

איכה קאי, אבל בתורה קאי, ו אינו שנוי זה א אין את לזו, ונ הא כללא הוא. ירושלמי ברכו וברכה. מעין לתרץ. להא ד צבור, דהכי

(17)

REF.
200,112
F-114

Fano, Menahem Azariah da

ספר

שאלות ותשובות באורים ופירושים

על

גירסות ומשניות עמוקות ושמעתינות והלכות חמורות והלכה למעשה
כפי צורך השואל שאלי נזקקין - ברוך ה' - יום יום

מאת

רבינו מנחם עזריה מפאנו

ועוד זכינו על ידו לפירוש האלפסי זצ"ל על שלש הלכות חמורות
במסכת כתובות שנדפסו בסימנים קכ"ז-קכ"ח-קכ"ט

נדפס לראשונה בחיי המחבר

בשנת ה'ש"ס בעיר וניציה

ע"י תלמידו האלוף מוהר"ר יצחק בכ"ר מרדכי זצ"ל איש פולוניא

ונדפס פעם שניה בעיר דיהרנפורט בשנת תקנ"ח

ופעם שלישית בעיר סיגעט בשנת תרנ"ב

ויצבשו נדפס מחדש

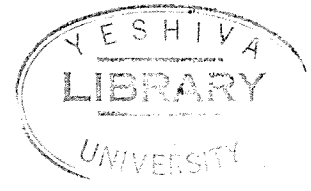
בתוספת הגהות והערות מכתבי יד של רבינו הרמ"ע ותלמידיו

ובמעלות רבות נוספות כמבואר במבוא

ונספח אליהם מפתח ענינים ותולדות רבינו הרמ"ע ועוד.

בפעיה"ק ירושלים תובב"א

שנת ה'תשכ"ג

ההשתא מיהת עלה קאמינא לא מסתבר כלל להניח שתיים של יד אם אין לשתייהן בן זוג בטוטפת וכ"ש דכלל כלל לא ניחא להו בהכי למרי מדין. וכ"ת לפום מאי דס"ד דמעקרא והלא ברכות אינן מעכבות אף אתה אמור ודאי שירי מצוה הן ומעכבות את הפורענות, ובכל כה"ג מרגלא בפומייהו דרבנן למימר "כפר ומעלין עליו כאלו לא כפר" שהרי לא עשה מן המובחר דהא בעינן בכל המצות בפין זו ברכה ובלבדך זו כונה והדר לעשותו, ובכל מקום ששנו חכמים יצא י"ח אנו רגילין לפרש בו כי נמלט העושה כן מן הקטיגור שלא יחשבהו פורק עול (ג) ועדין הסניגור מצפה לדעת אם חפץ ה' בידו יצלה להשלים אותה מצוה בכל תנאיה ודקדוקיה ודרכו יחפץ.

ואי בעי לצלויי מנחה בשל ימין הקורא שפיר דמי.

ומי שרוצה ללבוש הנך דימין המניח במנחה של ערבי שבתות ועי"ט בלבד אחרי שהתפלל בהן שהרית ג"כ הרי זה משובח מאד, אבל לא בערבי ד"ת ובשאר ימים כי אחרי שינטו צללי ערב ואין קדושה חמורה של שבת וי"ט ממשמש לבא באותו הלילה אז האורות הולכים ומתמעטים כמו שיתבאר במאמר הטוטפות בס"ד.

7 ומטעם זה אנחנו הנוהגים שלא ליבטל ממצות תפלין גם בט' באב שחרית — כיון שהיא אבלות ישנה ולא חמירא לן מיום ב' דאבלות גמורה אפי' על אביו ועל אמו — אין אנו מניחין אלא של רש"י בלבד והמברך עליהן לא הפסיד ד' וכן ראוי לעשות כי עונותינו גרמו לנו שלא שמשנו כל צרכנו והרבה גופי תורה מתגלים לנו ברחמי שמים עלינו שאנו נכנסים בעיונם מצד הספק והוא פתח צר מאד כמלא פי מחט סדקית, שאלו זכינו לשמושה של תורה היה מתברר לנו ע"פ הקבלה והמסורה איך האמת כן הוא כי אלו ואלו דברי אלקים חיים, וכך הם דברי הוזהר בענין תשר"ת תש"ת תר"ת דמסוגיא דשמעתא משמע לן דר' אבהו מספקא נחית להו וכל משכיל יקשה על ההיא סוגיא מן המפורסמות מה שלא ישקוט השכל בה אלא עם המתבאר בזהר דכלהו אינהו תקיעתא צריכי מדרבנן למצוה מן המובחר ולא בשביל ספק (ה) וכבר בארנו אותה סוגיא בדרך ישרה מסכמת אל האמת אין צורך להאריך בה עכשו.

ומה טוב בט"ב לקיים מצות ציצית בטלית קטן בלבד באותו היום

- (א) היה רגיל מע' המקובל החסיד הרמ"ע מפאנו ז"ל לפרש בו כי נמלט ויצא העושה כן מתחת יד הקטיגור הנקרא בשם חובה עיין (אי"ג).
- (ד) וכן ראוי להורות בימי אבלות ג"כ שחרית ומנחה חוץ מיום ראשון.
- (ה) דעת הוזהר היא לענין תשר"ת תש"ת כי אע"ג דמסוגיא דשמעתא משמע לן דר' אבהו מספקא נחית להו מ"מ איכא למימר דכולהו הנהו תקיעתא צריכי מדרבנן למצוה מן המובחר ולא בשביל ספקא.

שלא ליבטל ממנה דלא אירי טלית גדול בשחרית ליודע ס דעתנו לשמים כי אל המרבה ו במנחה כבר נהגו העם בטלית ולא יותר מזה כל אותו היום, של עולם, וכן כל ימות השנה למיחש דילמא קרי ומצלי בו דמנחה וחשיך ליה בבית הכנסת לילה זמן תפלין הלכה ואין מ דלא למעבד עובדא כה"ג כלל זמן תפלין וכל דברי חז"ל קי ונוסף על כמה זריזי תפלין סופריהן וקומעיהן עו ימין המניח ודקדוקי שעוריה היא להאמין שע"כ דקדק רנ ושכן היה נוהג בצנעא כדא בלי ספק, ואזן שמעת מלין כל היום והא איקפדנא טובא זוג זוג וחלופיהן ככתוב בבי גבי אינשי כחוכא ואיטלולא, הרמב"ם והרשב"א ואחרים ו ויברכוהו בעלי אגדה שכן לרבים, ומי שירצה לסמוך ועושה על פי הוראתו גם בר ככלהו רבנן לשם שמים אח הצניעות שאין מדה טובה היו

בפרק הקומץ רבה

- (ו) גם הגאון קארו כתב תחת בגדיהם בלא ברכה ועיין (ז) כן כתב הגאון קארו (ח) רבנו האי בחור שבג (ט) ומי שירצה לסמוך ואם על צד היותר טוב רוצה לו ישא ברכה מאת ה' (אי"ג).

שלא ליבטל ממנה דלא איריא בשום פנים (ו) ובכה"ג נכון הדבר שלא ללבוש טלית גדול בשחרית ליודע סודו, ולעולם בכל מעשינו ובכל משלח ידנו נכוין דעתנו לשמים כי אל המרבה בחכמה והממעיט אחר כונת הלב עקרון של דברים, ובמנחה כבר נהגו העם בטלית גדול (ז), וראוי להניח אז תפלין של רש"י ור"ת יחד ולא יותר מזה כל אותו היום, ודברים אלו אל יליוזו מעיניך כי הם עומדים ברומו של עולם, וכן כל ימות השנה אין להניח במנחה אלא כדאמרן ועוד דאיכא למיחש דילמא קרי ומצלי בהו ערבית או מימשכא ליה שמעתא בתר צלותא דמנחה וחשיך ליה בבית הכנסת או בבית המדרש כדלא חליץ להו כרב אשי דסבר לילה זמן תפלין הלכה ואין מורין כן אלמא איכא מדי למיחש להו הלכך נקטינן דלא למעבד עובדא כה"ג כלל אלא בשל ימין הקורא, אבל בהנך ודאי לילה לאו זמן תפלין וכל דברי חז"ל קיימין.

ונוסף על כמה זריזין ואזהרות שהיה מצוה האר"י זצ"ל לכותבי תפלין סופריהן וקומעיהן עוד היה מרבה להם למודים וכוונות להפליא בשל ימין המניח ודקדוקי שעוריהן מבית ומחוץ אשרי מי שזכה לשמשו, ולא רחוקה היא להאמין שע"כ דקדק רבינו הא"י בחור שבגאונים (ח) דכל רו לא אניס ליה ושכן היה נוהג בצנעא כדאמרן שלא הכיר בו אדם מעולם והוא ארח סלולה בלי ספק, ואזן שמעת מלין תבחן שלא למסור אותם אלא לצנועים ביראת ה' כל היום והא איקפדנא טובא על מקצת החברים שהנהיגו עצמן בפרהסיא בלבישת זוג זוג וחלופיהן ככתוב בכלל תשובה זו אמינא דילמא ח"ו לשווי מילי דרבנן גבי אינשי כחוכא ואיטלולא, כי אמנם הנגרר אחרי הרבים ונשען על דעת רש"י הרמב"ם והרשב"א ואחרים רבים וגדולים יפה הוא עושה על כן עמים יהודוהו ויברכוהו בעלי אגדה שכן מדבריהם למדנו היות תפלין הללו היותר מסורות לרבים, ומי שירצה לסמוך על אחד מכל הרבנים דלעיל הי מנייהו חביב ליה ועושה על פי הוראתו גם ברוך יהיה, ואם טהר ידים יוסיף אומץ לקיים את המצוה ככלהו רבנן לשם שמים אחרי שכל פקודי כל ישראל יאחו צדיק דרכו במדת הצניעות שאין מדה טובה הימנה ישא ברכה מאת ה' וצדקה מאלהי ישעו (ט).

קח. תשובה לזמן תפלין.

בפרק הקומץ רבה ל"ו ע"ב תניא ושמרת את החקה הזאת למועדה

- (ו) גם הגאון קארו כתב בטא"ח סימן תקנ"ה סעיף א' שלובשים טלית קטן בשחרית תחת בגדיהם בלא ברכה ועיין לקמן בתשובה זו (א"י"ג).
- (ז) כן כתב הגאון קארו ז"ל בטא"ח סי' תקנ"ב סעיף א' (א"י"ג).
- (ח) רבנו האי בחור שבגאונים היה.
- (ט) ומי שירצה לסמוך עפ"י הוראתו להניח התפלין שנעשו לפי דעתו ברוך יהיה, ואם על צד היותר טוב רוצה להניח התפלין ככולהו רבנן לשם שמים ולא לשם יוהרא חלילה ישא ברכה מאת ה' (א"י"ג).

מספרי המנהגות הקדמונים

ספר מנהגים

דבי מהר"ם ב"ר ברוך מרוטנבורג

קובץ כולל תשובות ופסקי דינים, מנהגות וסדר תפלות לכל השנה

יוצא לאור ראשונה מכתב יד יחיד במינו עם מבוא והערות והגהות

על ידי

ישראל שנהב אלפנבין

אבדיק סי-גייט, ניו-יורק

הוצאת "בית המדרש הרבנים באמריקה"

ניו-יורק, תשתי

ואני זאת בריתי לפי שאינו יום תלמוד תורה א) ואומי אתה קדוש וסדר קדושה ב) ואומי קדיש שלם עד התקבל ואו מתחיל הקהל איוב וירמי ופרשי קרכו גוים כו' ואומי קדיש יות[ו]ם [וכי] והולכין מב[ו]ת חכנסת ונהגו לילך על קברי הרוגי גזירות ועל בתי קברות וכן בכל תעניות משום ענמת נפש ונהגו שלא לעשות שום מלאכה ונהגו שלא לישא וליתן ולהלוות ולא לעשות שום עסק לא עם ישרי ולא עם גוים וכן אין לשחוט אפי' לצורך שבת, כגון אם חל ט' באב כיום ה', [אחר הצות ואין מניחין (ת') תפילין ומלית עד הערב כמנח' שאז מתעטפין בציצית ומניחין תפילין ויושבין על מקומן על הספסל כי ט' באב הרי כיום שני (אבל) [ראבילות] ג) משום דהוי אכילות ישנה ואבל כיו' שני מניח תפילין, וקורין ויחל משה ומתפללין ואומי ה) נחם בכונה ירושלים וענינו כשומע (מי) תפילה. L

ואם חל ט' באב כמוצאי שבת אז אין מבדילין על הכוס אך כל אחד מבורך לעצמו בלחש ה) ב"מ האש קודם איכה אם יאות לאור הנר ובליל מוצאי ט' באב מבדיל ומדלג ב"מ האש, מרדכי ו) אבל אין מברכי' על הבשמי' משום דהוי תענוג עכ"ל. וא"ת מאחר שלא הבדילו היאך מותר' במלאכה באות' ט' באב כגון הכערה וכישול וכל כה"ג דמותר' וי"ל לפי שאומי הבדלה בחונן הדעת. ר' יצחק הלוי ז) הנהיג שלא לומי ענינו כיוצר אע"ג דאיקרי צום משום סתם [= שתם] תפילתי.

תנו רבנן ח) כשאמרו אסור בנעילת הסנדל לא אמרו אלא בעיר אבל בדרך מותר כיצד [דף a 146] יצא לדרך נועל הגיע לעיר תולין וכן אתה מוצא במנורה ו[ב]אבל, והאל [ח]זק מלך עליון יראנו בנחמות ציון.

(א) וא"כ לא שייך לומר לא ימושו מפיך כי הכל במלים בו, מה"ג צד 36, ראה סדרש"ו שם; סדרע"ג מיג ע"ב, וסווא"ח ריש סי' תקנ"ט, ואוצה"ג ח"ה צד 49. (ב) כ"ה בסדר"ע מיג ע"ב. אולם יש מקור אחר; כ"ללא דמילחא כ"ה דלא אמרינן ויהי נועם לא אמרינן קדושה דסידרא" [דף ל"א ע"ב]. ועי' משיכ הח' אפשטיון במאמרו על סדר"ע בקובץ ציונים 30-129, וידידי הח' לוי במוצרי הגאונים ח"ה, מסכ' מגילה צד 33, הערה ה', ושם מסכ' תענית צד 49 הערה ה'; סווא"ח סי' תקנ"ט בלשון: יש מהגאונים שכח בו כיון שא"א ויהי נועם גם סדר קדושה אין לומר. (ג) יבמות מיג ע"ב, ופי' רש"י שם. (ד) ראה משיכ הח' באנדי, במאמרו על רס"ג צד 39, ומה שהעיר ע"ז מו"ר הח' גינצבורג במ"ע Z.F.H.B. כרך IX ע' 107, ועי' באוצה"ג למסכת תענית צד 50. (ה) וככ"ז חשב"ץ (ש' 1386) צד קי"ד ע"ב איתא: והרב ר' שמואל מבונבורק הו' אומר בקול רם בלא כוס ב"מ האש. ועי' בחשב"ץ הנדפס סי' פ"ג. ובמרדכי תענית סי' תרל"ה. והשוה לזה תשו' רב האי גאון, הובאה באוצה"ג ח"א, סי' ס" שמ"ד צד 127. (ו) מרדכי שם. (ז) אר"ז ח"ב סי' תס"ו בשם רבי יצחק הלוי וצ"ל, מרדכי סוף ה' תענית בשם ר"ז סתם, אבל במה"ג ע' 35 איתא והתפללו ענינו כיוצר ובמנחה. וכ"ה בסרש"ו צד 205 ובמח"ו צד 227, וס' טרויש צד 136, ועי' משיכ מו"ר הח' גינצבורג במ"ע הנ"ל, וראה אוצה"ג ח"ה צד 50. (ח) תענית י"ג ע"א באיזה שינויים; ירוש' תענית פ"א, ה"ו; הרי"ף סי' קמא דתענית ד' ע"ב; ובנוגע לענין נעילת הסנדל כפי' באב מחצות ואילך, ראה תש' הגאונים, הובאה באוצה"ג, ח"ה, צד 47-8.

בנערותו היה רגיל להתענות מדי יום ביומו א). ואחר כך התנהג שלא לאכול עכ"פ מאכלי בשר, אמנם בעת זקנתו לא קיים זאת רק מראש חודש עד התענית ב).

ב. בשבת חזון שינה בגדיו משאר בגדי שבת ג).

ג. בערב ט' באב לא אכל יותר מרוטב הנקרא 'איינברעננזופפע'.

ד. בליל ט' באב שכב על הארץ.

ה. ביום התענית של ט' באב אחר הצהרים עלה לחדרו עד תפלת המנחה שבא להתפלל בבית המדרש ולא זכינו לדעת במה התעסק אז בביתו ד).

ונתקלקלו חשבונותיו, אמר יעלה זה ראש לחשבונותי וכו' מכאן הוא חודש אחר.

א) עיין בשערי תשובה סי' תקנ"א על הש"ע סעיף ט"ו.

ב) בשנת תקצ"ח היה חלוש עד מאוד אחר התענית של י"ז בתמוז, והוצרך לאכול בשר עוף בשבוע ראשון אחר ראש חודש שלא היה שבוע שחל בו ט' באב, והצטער עבור זה עד למאוד.

ג) עיין בספר לקוטי חב"ח פרשת שמיני שכתב בשם רבו הח"ס זצוק"ל, דהאר"י לוריא זצוק"ל מה"ט לא שינה בגדיו בשבת חזון, כי צדיק כמותו היה לו למשיבת נפש להתאבל בשבת זה על חורבן המקדש, וע"ז באה החובה עליו שלא להתאבל אשר יקשה עליו מהאבלות, אבל כל בית ישראל יבכו בשבת זה את השריפה אשר שרף ה' ולא ילמדו מהאר"י עכ"ל (ועיין בשע"ת סי' תקנ"א סק"ד).

ד) בנו הגאון ר' שמעון סופר זצ"ל סיפר בשם הג' מהר"ש ז"ל שרבו הח"ס זצוק"ל אמר ק"ש של שחרית בתפילין בהצנע לכת. (עיין בבאה"ט סי' תקנ"ה סק"א. ובשע"ת שם סק"ב).

מנהגי רצ"ל הגומ' ס"ו

בעזה"ש"ת

ס פ ר

ש א י ל ת י ע ק ב

שני חלקים

כולל שאלות ותשובות, וחידושי דינים
ובירורי הלכות, שמעתתא ואגדתא

הכינו וגם חקרו הרב הגאון הצדיק המפורסם כקש"ת
מוהר"ר יעקב סג"ל פראגער זצלה"ה
האבד"ק אדא ופעטראוואסעללא יע"א
חתנא דבי נשיאה הגאון מהר"ם שיק זי"ע

חלק ראשון נדפס ע"י המחבר בשנת תרס"ו לפ"ק, וגם התחיל בהדפסת
חלק שני, אמנם בגלל מלחמת העולמית הראשונה שנפרץ אז, נשאר
באמצע ההדפסה ולא יצא לאור עולם, ועכשיו זיכנו השי"ת להאיר פני
תבל ממה שנשאר לנו לפליטה, ולהדפיסם מחדש ברב פאר ויופי

יצא לאור

ע"י משפחת פעלדמאן נכדי המחבר זצ"ל
ברוקלין ניו יארק תשל"ח לפ"ק

24

צפועל ע"כ גילה להם ושרעיה קוד זה שצאמת כולם חזרו לקבלה חוץ ונצב"כ וצו"ד אי"כ שפיר הפקידים הכנה וראוי לשנאוחו ויש ולא אזה הי"א לשמוע ויהפוך רק קללה אחת לצרכה אי"כ ראוי לשנאוחו ונצב"כ קושי זו עלמה היכיה הגוי הכיל דכאן ילא ון הכלל דלא נחרגם קללה צלשון רביס אלא לשון ימיד ככ"ל נכון מאוד צוה"י ונלאחי וזה צפ"ד:

— סי' צ"ט —

צוה"י"ח

ההיים ושלום ובט"ס לאהובי ב"א הגדוד בתורה בקי עצום מודי יצחק ווייס נ"י רב בקאדעלבורג.

*מה ששאלתי מה ששועת מחלי הה"ג ומה אצרכם ז"ל ששועת ממני שראיתי את מו"ה הגולדקויל שהניח חפלין צט"צ צצוקר וצקשת לידע טעם הדבר אם ופני שחז"ל צצרכות י"ד סע"צ שהקורא ק"ש צלא חפלין כאלו ונעיד עדות שקר צעלמו וחנוהת שהרי כי הלצות מוצא צשע"ת ס"י וי"ו דאסמכתא הוא עכ"ל.

הנני ונעיד שאמת הוא שראיתי כן ולא שאלתי למו"ה ז"ל טעם הדבר ואני ונצב"כ טעמו דהטור וט"ע ס"י ל"ח כחצו צפשיעות דחיי"צ וצק"י תקי"ה כחצו הונצב"כ דכהגו שלא להניחן צצוקר אונס צצב"ה"ע וצשע"ת ס"ס צצס הנוקוצלים כחצו דייכחו רק פליגי על חפלין דר"ח ואני ראיתי צק"י הניח רבתי המיוחס ע"ש רצינו ימאל ואני חצי רצינו הטור שהציא ח"ל וצצס רב ששנא גאון ז"ל מלאחי להניח חפלין צט"צ דהא אונרין אצל חיי"צ צצפלין ומה אצל דאצילות מדרת ולצו ור עליו חיי"צ להניח חפלין ע"כ דאצילות עתיקא היא ולשקן צ"י כוה שנים עאכ"כ שצריך להניח חפלין וכן הלכה לנועשה צשחי ישיבות שמוכיחין חפלין צט"צ וכי"ו צצס רב האי גאון וצצס ר"י צר שמואל ז"ל וגם הציא ס"ס הרצה שהיו ונחעטפין צצ"ח"ה ועיין צצוג"א סק"י כ"ד יע"ש עכ"פ לעני"ד אלו ראו החולקים צזה דצרי האזורים הכ"ל אפשר שהיו מחזיקים צבהן כו"ש הרמ"א עלמו צמוסן ומשפט ס"י כ"ה סוף ק"צ צצס ומהר"ק (אם נמלא חשו"י גאון ולא חזר צצפ"ר ואחרים חולקים א"ל לפסוק כאחרונים דאפשר שלא ידעו וא"י הוה שועו הוה הדרין צבהן).

והנה ויש צצס הלצות דהוה אסונכתא א"י לא מלאחי ס"ס לשון זה אלא כחצו דוקא צנו"ד א"ס אינו וניח חפלין וצס צשע"ת הציא צצס חוספת צבת דוג"ו דהמוקדים לקרות פ"י ראשונה של ק"ש יניח חפלין שלא יהא כוועיד עדות שקר ושמעתי צצק"י ליקוטי חצר כחצו שמונן ח"ס כשה"י צצבכ"ס שקורין ק"ש של ערצית וצעוד יוס ילא לחון שלא יקרא ק"ש צלא חפלין כיון דלדידי"י יוס הוה אש"י אסונכתא הוה הרי ונצו"ר צצפ"ו"ג צצס לצב"ס שמוחמירין צצבר שהוה אסונכתא יוחר ונצשאר דצב"ן וכן ונצב"ר דוקמתו"א לטעם זה אסונכו"י אקרא. ולעני"ד לע"ג כיון דדבר זה דהקורא ק"ש צלא חפלין ונפורט צגו"י צצכות דק"י"ד סע"צ דהוה כוועיד שקר צעלמו פירש"י שנא מנע"ל וע"ש צבו"ס ד"ה ונצ"ח ותר"י כחצו צעלמו ונצ"ח ש"א"ו ונקיים ומה שאוור וקשרתם לאות על ידך והא שלא יניח חפלין צט"צ לא חזר צגו"י וא"ך נעצור על דבר המפורט צגו"י מפני דבר שאינו מפורט.

*פלא גדול מלאחי צציעצ"א ר"ה דק ע"ז סד"ה הניח ח"ל ונחכ"א סוכו חכמים לחקו"י הכי פקוקא דתקיעתא ונ"ה קחני רע"ק שאוור הקצ"ה אמרו לפני ונלכיות וכ"י שכל ומה ש"ס לו אסונכתא ון הפסוק ונעיד הקצ"ה שאו"י לעשות כן אלא שלא קצבו מוצה ומקרו לחכמים וזה צצרו ואמת ולא כומפרשים דאסונכתו"י הוה

והנה וכן הל"ח ונחזן לעלמו דרב כחמ"י ק"ל דהמוליא משועת לשעבר ומשועת להצא רק צהמוליא לחס הוא דחולק דלא נאמר כצ"ח דקאי על העמיד שהוליא אה"ק גלוסקאות דהיינו לחס ונצ"ס ע"כ אונס אין זה מוקדם ס"ס צצכיות ק"י"א ע"כ רק הוא מואור של ר"י חיי"א צ"י אצל הצרייתא ס"ס חולק על זה וכיון דאין זה פשוט כי"כ איך סתמו צגו"י צצכות ולא חזר זה כלל אצ"ב ד"י כחמ"י וצפרט דוופרט צציוטלמי המוצא צצ"ח"ס ס"ס צצצכות ל"ח דרב כחמ"י ס"ל כן גם צצוקר פה"ג ולא דוקא צהמוליא וא"ך כחלוק על הירושלמי ח"ו שכתצוהו הר"ח"ס ורצ"ב"א ולא חלקו עליו רק כחצו ונצ"ח העולם לומר המוליא צה"י וצוקר פה"ג צלא ה"י וצידות הלא ונשכח"ו היא ר"ש כ"ל ונצב"ן על הלחס אומר המוליא ועל הי"ן אומר צורח פני הגפן וא"ך יקרא זה נצ"ח העולם.

סוף דבר הדברים תמוהים כיון דמוסיק צגו"י צצכות ל"ח הלכתא נצב"ן דהמוליא לשון עבר ולפי הירושלמי גם צצוצ"א פה"ג ל"ל הצורא ונצ"ח לומר צורא ונחזן הר"ח"ס דרק צהמוליא ונקפידין לומר צה"י שלא לערב האותיות לפי"ז צשאר צצכות כולם הול"ל צלא ה"י ולמה אונרין הנותן לשכ"י צינה. הנותן ליעק כח ר"ל דלשנא דקראי הן אונס למה אונרין הרולה צצחצוה. מנון הנצרה לסלות, הונצ"ך את עמו ונצרה צצכות אונרין צלא ה"י צצחלה וצחשו"י ומהר"ס מיי"ן ק"ס"י ע"ז ונחזן לצד"י הר"ח"ס צצפסחים דלריך להראות חידוש צצצכותיו וכיון דנורא"ה זה צהמוליא טוב א"ל צצוצ"א פה"ג גם כ"פ ונ"י"ו צוצ"א צצלשנא דקראי וכ"י אינו מוספיק לחזן צצחפלת ש"ע כוה צצכות מוחלין צה"י ונכנה צלא ה"י וכן צצצכות השחר ולע"ג.

ב) בתפלה שאוורים צשע"ת הדוכן איחא כ"ס שהפכת את קללת צלעס לצרכה כן חפסוך ולריך לידע ויש צגו"י סנהדרין דק ק"ה ע"כ אור ראצ"כ כל הקלות של צלעסן חזרו לקללה חוץ ונצבכ"ס וצוה"ד שנאמר ויהפוך ה"י את הקללה ולא קללות אי"כ לריך לכיון צחפלה הכ"ל כן שהפכת את קללה צחי ככסיות, אלא שחמיטו מאוד על ראצ"כ הלא מלינו כ"פ צצחז"ק קללה צלשון ימיד אעפ"כ הכוונה על כל הקלות והיינו כו"ש רש"י על החורה צ"י ויהי ל"י טור ד"א לומר על שוורים הרצה טור וצאו"י החרגס ס"ס צצפר דצרים ס"י כ"י צ"י ויהפוך הקללה ונפרט ונפך לך ית לוטין לצרכו וכן ר"ש קדר דהא ונחרגס על קללה לוטין וצצקדר הצו"א כ"י פסוק י"ג ונחרגס לוטין היינו ג"כ לשון רבים וכן צצקדר כלצ"ס רס"י לוד ונחרגס קללה לוטין וצק"י חולדות ג"כ כתיב קללה ונחרגס לוטין.

ולענ"ד רב אצ"ב צ"כ הוכיח זה ונכח קושי"י גדולה שהקשה צקרא לא יצו"א עמו"י ומואצי צקבל ה"י ואשר שבר עליך את צלעס ונחצו ולא אזה ה"א לשמוע אל צלעס ויהפוך ה"א לך את הקללה לצרכה דחמוה כיון שהחורה רולה לומר לנו טעם למה נשנא את מואצ ה"י טוב לומר ששכר את צלעס לקלל אצל ומה שלא אזה ה"א לשמוע לו זה אינו מוסיק שנאה אלא ונצטלה כיון שלא הועילו ונשאר רק ונחצוה"ס שצכתו החוס"י ספ"ק דקידושין מירושלמי דגבי גוי ונחצו רעה הקצ"ה ונלפת לנועשה ורש"י עה"ת פירוש כן ארנו ארצ"ד אצי דצ"י גוי הקצ"ה מלך ומחצבה רעה לנועשה לכן כתיב ארנו ארצ"ד ול"ל דהירושלמי לא למדי ווקרא דאורייתא מוס"ס ש"ס למרט כרצ"ב"ס דקאי על אצעי"ה ע"ש אצל אעפ"כ אין זה מוסיק שנאה אלא גורע וצפרט שכבר ידענו זה ווקדר צלק שמופרט כן אונס לגוי הכ"ל מיושב מאוד שושרע"ה ידע שאין צלב ע"ס ישראל שנאה גדולה על מואצ כיון שלא הפקידים

ההגדה י"ל דשהיינו שאומרים אחר קידוש פטרו עכ"ל וז' וז' דעתי וזכרתי אצל לייטז וזכרתינו לקפור צצהכ"כ אחר הקידוש י"ל כעין דלמרינן בגמ' תענית דף ד' ע"ב אחר שעשיתו קודש תעשהו חול צתויהא ה"ה כאן א"ס כזר אומרו קידוש והגדה ועשיתו קודש אח"כ תעשהו חול הגם סקופינן צצהכ"כ אחר קידוש הלא קידוש זה רק מפני האורחים אצל הליבור אין יולאין צזה י"ה ועיין ח"ס א"ח סיון קומ"ג צסס סב יעקב דאין הקידוש צצהכ"כ תקנה קצועה דלא כר"ן ע"ש ואין לומר לקפרי והל' ליקדשו י"ל תדיר ושאינו תדיר תדיר קודש אצל להליבור דאפשר להקדים סה"ע שעושהו חול ואחר כך יעשה קידוש עדיף, ותפלת יו"ט אין סתירה דהרי גם צתויה"ו צנוקף אומר תפלת יו"ט, והנה מלאתי צצתגות הראצ"ד על הר"ה סוף פקחים מייטב קוטי הר"ה למה ונצרכין על סה"ע ליל צ' דפסח ואין מוסטין על יו"ט כמו שחוטטין צצמייני עלרת דיוטצין צצוכה ואין מצרכין ותירצן הראצ"ד צצלוא סס קידש תמילה ואידך אח"כ יצרך ליצב צצוכה הרי עושה מקודש חול ומשאל"כ צצה"ע קופר תמילה ועושהו חול ואח"כ וקדש הלא תמיד עושין כן ומחול עושה קודש, כן הסברתי לי דברי קדשו ודבריו סס קסים להצין איך מייטב סס שאר קוסיות הרה"ה יע"ש.

עוד כ"ל עפ"ד גמ' ר"ה ד' ל"ב דהלל אמרי צצמריי אצל חקיעי טופר הוא צצומי ופירך מ"ש חקיעי צצומי מוסס צצוב עם ה"מ הלל כווי כינא צצנוסף ואי מוסס צצמין וז"ל אח"כ חקיעי כווי נעצד צצמריה ומשני צצעת הגזרה דאי"א להקוע צצמריה, מוכס דזריזות עדיף וצצוב עם ה"מ, ומכ"ס א"ס ילטורכו יחד זריזות עם צצוב עם פטיטא דנוקדינוין, לפ"י צצה"ע צצהכ"כ צצניהס יחד זריזות וגם צצוב עם וקתצברא להקדינוס קודס ההגדה ועוד דמלינו בגמ' מייסיקן טנאא פסע ויסכס וציתור י"ל טנאא יסחכר וזייכו וקתתיי ד' כקסות לכן וקתצבר כווי"ס ככ"ל ככוו צצנה"מ :

— סי' ק"א —
להג"ל.

א אנב אלעי לפיך וזה שכתבתי צצנת חר"י טעטיו ונארת קידוש החמוס ורואיתי צצט"ח סיון רכיע צצס ספר ומצ"ר דהזר"ה לצרך צצתכונה ואינו ונוחין על הליצור טפ"ד דהרי מוכס ונגמ' ר"ה ה"ל דזריזות עדיף וצצוב עם וכ"כ חיי"א כלל ס"ח ארת ו' ולעני"ד משס מוכס רק דזריזות לעשות צליצור קטן נגד ליצור גדול עדיף אצל לעשות צצריזות צצמידות אינו עדיף וצצוב עם דהרי צצנומ"ו וצתפלת ליצור אין חילוק צין ליצור קטן לליצור גדול סס ומכריע וצצריזות אצל צין יחיד לליצור יס חילוק ועיין צצצכות דף כ"א רע"ב אומרו ה"מ צליצור וליצור אצל צצמיד לגבי ליצור כנאן דלא ללי דמי קומ"ל, ויל"ח דתפלה צליצור שא"י דנוקדשין טמו יתצרך צצציס וצגמ' ונגילה דף כ"ז ע"ב אין מוככין א"ח טל רציס ליחיד מפני טמוידיין ארתו ונקדשוהו דרי"מ א"ל אח"כ אף ועיר גדולה לעיר קטנה וצגמ' סס השיצ ר"מ ועיר גדולה לקטנה מעיקר קדישא וקת"א קדישי מוציס ליחיד ליכא קדושה וצצנן אי איכא לניחט צצכסג"ו כווי יחט מוסס צצוב עם הדרה ונלך וקת"א דצצנן לא חלקו על קצרת ר"מ אלא דס"ל דעכ"פ יס ג"כ חילוק צין ליצור גדול לקטן כי הדצ"ו עם ונוסיף הידר ואיזס קדושה אצל פטיטא דצצמיד גנע הדרה וזליצור קטן, ועיין צצגמ' צצכות דף כ"ג דס"ל לצ"ה דצצנומ"ד אחר וצרך לכולן על האור מוסס דצצוב עם עדיף וצציעול צצנומ"ד וגם דוסין קצרת מלוה צו יותר וצצנלותו ומיי"א כלל ס"ח ארת ז' נסתפק צזה א"ס מלוה צו עדיף ומיידור מלוה, ומלאתי צציעצ"א תענית דף ו' דס"ל

הוא כדרך סיון שכתבו חכמים ולא שכונת התורה לכך חיי יסתקע דבר ולא יאמר טזו דעה וייתר הוא ועיי"ש שהאריך עוד ואצי"א דעת רבו הרמב"ן צצס"מ סכחצ צצורש הרשטון על גמ' זו עלמה אומרו לפני מלכות והדבר ידוע צצגמ' שאין אלא דצצנן עכ"ל, ועיי"ש הריעצ"א צצלמו צצומ"ק גבי מלאכת מוס"מ וכן צצפ"ג דנוכת דחלוה מוצצנן אסורה לכהן דמוכס מוסס ומוכצ"ו וקומוה דאסומכתא הוא מוצצנן וכן פטיע לכל לומדי תורה וקסס להאמין שהריעצ"א כחצ זה אלא חלומי כתבו על טמו עכ"פ מוליכו צצומי ספיק ע"י דחווה"ו קרוי דלורייתא מפני טיס אסומכתא וזה"ש.

והנה ס"י ס"ו סק"י"ו הוכיח דק"ש צתפלין חיוב יתור וקסומכות גאלה לתפלה, הגם דצצ"ע ס"י כ"ה ס"ד ז"ל לריך צציהי תפלין עליו צצעת ק"ש ותפלה ולטון לריך וקסומע לכתמילה כווצאר צצמ"א ס"י ל"ב סקמ"ו אונס כ"פ מוליכו לטון לריך והכוונה אפי' צדעצד פקול ואולי נקט סס לטון לריך מפני שמוסיף גם תפלה וצגמ' לא חוכר רק ק"ש צלא תפלין עכ"פ וקתצברא להחמיר צצצר טנופוטס צצגמ' צלי מולק דק"ש צלא א"פ"ין הוס כעדות עקף, וטלא להניח תפלין צצריצו אילו הוס ודינא דגמ' לא הוס שתקו וזה כווי טלא שתקו ודין לייוד תורה ודמונה צצג"ב, אונס חלילה לי להכריע צזה אלא סכיון טנאלתי צצצרי הגלוטי טקדוהו לרי"ף טהניחו וקתצברא לעשות כן צצלנע וולאחי צצומי צצ"א דכ"א סע"צ צצג"ב ה"י אומר ר"י זקינו דמותר צתפלין וכ"כ הג"א דוחק לומר סכוונתס צצצערב ינימו דלא הוס סתמו כ"כ, ועיין צצגמ' צצכות דף לומד סע"צ חז"י דקצדה טוצא א"ל צכל עלצ יה"י וותר א"ל אלא תפלין ונחכא ופירט"י והס עדות טנומשלות קו"י וקתרתו עלי עכ"ל, ולפ"י ונלצד דזריזין וקדינוין ונלפ"א יס צזה עוד חיוב להרלות מיד צצצוק טנומשלת קו"י עליו ככ"ל ככוו ונאוד צצנה"מ לצאר דעת מו"ח הגאון זלוק"ל טהניח תפלין צצג"ב צצלנע וצצרכ"י ופוטש דגס וצצרכין על התפלין צצצוק, ואפשר דזה וותר לכ"י דלא כחצ המג"א ס"י חק"י"א ס"ק י"ח וקת"א דצצצילוי דלנעט ח"צ קיל ונאלצ וקסומע אפי' ונאלילות דיוס טני דוותר צתפלין וטש"כ צצצילות דפרהסיא כחצ המג"א ס"י חק"י"ד ספיק כ"ו דחמווינו צצג"ב טפי ונאלצ ע"כ וקתצברא דלא יניחו צצנהסיא כוכהג העולם :

ב אנב י"ל פטיע דאין להורות כהגאון חיי ארס טפסק דאס יוס הקצורה אינו ציוס הוית' לריך להניח תפלין ציוס אי' דצצילות והיינו דעת וקתרי"ץ אונס כיון דחלקו עליו יניחם צלא צצכה עכ"ל, ולעני"ד כיון דאסרו חכמים יוס ראשון צתפלין אח"כ לא ונהי וזה טלא יצרך וולאחי טפסק כווינו גס הגאון ר"ש ג"פ ז"ל צצקשיע טלו וכ"ל ראי' צצוכה וקת"א ר"מ מ"י טנאא טהקסס למה הולך לומר מ"י טנאא מוטל לפניו פטור וקתפלין הלא אפי' אינו מוטל לפניו כיון טהוא יוס ראשון אסור צתפלין ולהכ"ל הול"ל דאלטרך א"ס יוס הקצורה אינו ציוס הויתה דלו וותר צתפלין לפ"ד וקתרי"ץ ע"כ אלטרך לומר דצמוטל לפניו אסור אפי' דאין חילוק וכיון דאסומכוהו על קרס דיוקאל ווליוו כ"פ צצגמ' עד דאחי יוקאל ונאן אורה אלא הלנווי"ס ה"א וחי יוקאל אקמכה אקלס וא"כ עדיף טפי להחמיר טלא להניח אפי' צלא צצכה אסור :

— סי' ק"ב —
עוד דהג"ל.

א נזכרתי כי כתבתי לי וקת"א חייס טאל האריך א"ס ספה"ע מיד אחר קידוש* צצהכ"כ או אחר הגד' ואותרת כיון דהקטו דהראצ"ו"י ס"י פקחי למה אין וצרכין ששהיינו על סה"ע ולפ"י א"ס קופרין אחר

Shuskin, Akhl Zalman ben Yagkov

27

ספר

הררי קדם

חלק שני

כולל חידושים וביאורים וחקרי הלכות
בסוגיות ועניני המועדים

מחידושי תורתו של
הגאון רבי יוסף בער הלוי סאלאווייציק זצ"ל
הגאב"ד דבוסטון

נערך וחובר בעזה"י
מרשימות שמועות
הרב מיכל זלמן בן הג"ר יעקב משה זצ"ל שורקין

מהרורה חדשה - בתוספת מרובה

ירושלים
שנת תש"ע

סימן קמז

באיסור טלית ותפלין בט"ב

קילא מאבילות חדשה, מ"מ מלד שהיא אבילות דרבים היא חמורה טפי, כל' הגמ' שם 'שאני אבילות דרבים מדין אבילות דיחיד', דלפעמים קולא באבילות גורמת ביטול וזלזול האבילות בפרהסיא, וחיישינן שמא יאמרו שלא חוששין להתאבל על ירושלים, ולפ"ז יש לבאר את החילוק בין תפלין של ראש לתפלין של יד, דהגם דמלד דין אבילות אין איסור בתפלין בת"צ כמו באבילות, כי אבילות ישנה גריעא מאבילות חדשה, אבל בתפלין של ראש שיש בו דין דוראנו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך אלו תפלין שבראש, והוא ניהוג בפרהסיא של פאריך חבוס עליך, בזה כשרבים לובשים אותו נראה כמו זלזול בהאבילות, משא"כ תפלין של יד אשר דינו הוא לך לאות ולא לאחרים לאות, ואינו מידי דפרהסיא, א"כ הדר דיכא דאבילות ישנה קילא טפי, ומה"ט יבואר החילוק בין טלית גדול שהוא ניהוג של פרהסיא, וע"כ הוא אסור באבילות דרבים, לטלית קטן שאין בו ניהוג של פרהסיא דשרי, ודוק בזה.

סימן קמח

בענין שיעור האבילות בט"ב

אבל פי"ג הי"א וז"ל, 'אל יתקשה אדם על מתו יותר מדאי שנאמר אל תכבו למת ואל תנודו לו כלומר יותר מדאי שזהו מנהגו של עולם, והמלער עלמו יותר על מנהגו של עולם הרי זה טפס אלא כ"ד יעשה שלשה לבכי, עיי"ש עוד בדבריו, ומבואר דבאבילות חדשה אסור להתאבל יותר מדאי, ומעתה נראה דזהו שכתב הרמב"ם דכל זה באבילות דעלמא, אבל באבילות על חורבן ביהמ"ק מנהג חסידים הראשונים להלטער יותר מדאי, וכל מי שיכול לסבול יותר מדאי מחוייב להתאבל ולהלטער על ירושלים יותר מדאי.

76 כתב הרמב"ם בפ"ה מהל' תענית הל' י"א וז"ל, 'ומקלת חכמים נוהגין שלא להניח בו תפלין של ראש'. וז"ע בדבריו דאם יש איסור להניח תפלין בת"צ מאי שנא תפלין של ראש מתפלין של יד, דהא אבל דאסור בתפלין אסור בין בשל ראש ובין בשל יד, וכן קשה מש"כ המחבר בשו"ע (סי' תקנ"ה) דאין ללבוש טלית גדול בת"צ ובט"ק שרי, וז"ע מאי שנא ט"ג מטלית קטן.

והנראה בזה, ע"פ דברי התו' ביצמות (מג, ב ד"ה שאני) וז"ל, 'ומפרש ר"ת שאני בין אבילות חדשה שאסרו ליארס, לפי שבחדשה יש להחמיר מבישנה, משא"כ באבילות ישנה. ובאבילות דרבים יש להחמיר טפי לענין משא ומתן מאבילות דיחיד, דמשא ומתן שהוא דבר של פרהסיא, אס יעסקו בפרקמטיא כל היום יבאו ויאמרו שאין חוששין להתאבל על ירושלים'. חזינן מדברי התו' דהגם דאבילות ישנה

א. כתב הרמב"ם בפ"ה מהל' תענית הל' ט, וז"ל, 'זו היא מדת כל העם שאין יכולין לסבול יותר מדאי, אבל חסידים הראשונים כך היתה מדתן, ערב ת"צ היו מביאין לו לאדם לבדו פת חרבה במלח ושורה במים וישב בין תנור וכיריים ואוכלה, ושותה עליה קיתון של מים בדאגה ובשממון ובכיה כמי שמתו מטל לפניו, והנה מקור דברי הרמב"ם הוא מגמ' תענית (ל, א), עיי"ש, אך עכ"פ מבואר ברמב"ם דמידת חסידות הוא להלטער יותר מדאי, ונראה בכונת הרמב"ם דזה יתבאר ע"פ דבריו בהל'